

ЗМІСТ

Засідання шістнадцяте, ранкове (Четвер, 14 березня 2019 року)

Заяви фракцій:

«Батьківщина» і Радикальної партії ...3

«Блок Петра Порошенка» і «Народний фронт» ...53

Розгляд проекту Закону «Про забезпечення
функціонування української мови як державної» ...4, 55

[Результати поіменної реєстрації](#)

[Результати поіменного голосування](#)

ЗАСІДАННЯ ШІСТНАДЦЯТЕ

*Сесійний зал Верховної Ради України
14 березня 2019 року, 10 година*

Веде засідання Перший заступник Голови Верховної Ради України **ГЕРАЩЕНКО І.В.**

ГОЛОВУЮЧА. Доброго ранку, шановні народні депутати України! Прошу підготуватися до реєстрації.

Доброго ранку гостям Верховної Ради України і шановним журналістам! Шановні колеги, сподіваюся, усі підготувалися до реєстрації. Прошу народних депутатів зареєструватися.

У залі Верховної Ради України зареєструвалися 345 народних депутатів. Ранкове пленарне засідання Верховної Ради України оголошується відкритим. Сподіваюся, що всі колеги повернуться до сесійного залу і візьмуть участь в обговоренні поправок до законопроекту, який ми розглядаємо. Це проект Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Шановні колеги! Сьогодні день народження народних депутатів України Владислава Бухарева, Сергія Фаєрмарка та Юрія Шаповалова. Давайте привітаємо колег (*Оплески*). Колеги, вітаємо вас, бажаємо здоров'я і всього найкращого!

Дорогі колеги, я пропоную привітати аплодисментами українських добровольців. Сьогодні, 14 березня, відзначається День українського добровольця (*Оплески*), встановлений з постановою Верховної Ради України від 17 січня 2017 року. Дорогі добровольці, дозвольте від імені Верховної Ради України подякувати кожному з вас, хто в 2014-2015 роках став поряд з українською армією – частинами Збройних Сил України, Національної гвардії. Дякуємо. Вітаємо. Вшановуємо пам'ять загиблих добровольців, а живим – здоров'я. Велика подяка вам і вашим родинам (*Оплески*). Дякуємо і тим нашим колегам народним депутатам, які були добровольцями у 2014-2015 роках, а тепер сумлінно працюють у Верховній Раді України.

Шановні колеги, переходимо до розгляду питань порядку денного. До президії надійшла заява від двох фракцій – «Батьківщина» і Радикальної партії Олега Ляшка про оголошення перерви, яку вони готові замінити виступом. Слово надається Олегу Ляшку. Будь ласка.

ЛЯШКО О.В., член Комітету Верховної Ради України з питань податкової та митної політики (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, Радикальна партія Олега Ляшка). Радикальна партія. Наша команда приєднується до привітань добровольцям. Водночас звертаємося до Президента Порошенка з вимогою оголошити амністію 8 тисячам добровольців, які нині сидять по тюрмах (*Оплески*), багато хто – за вигаданими звинуваченнями. Терористів, сепаратистів, які переходять на наш бік за програмою СБУ «На тебе чекають вдома», звільняють від відповідальності, а 8 тисяч українських добровольців, які першими пішли на фронт захищати країну, сидять по тюрмах, переважна більшість – ні за що. Найкращі вітання для них та їхніх сімей – щоб вони були звільнені. Я звертаюся до Президента з вимогою видати укази і звільнити цих людей із тюрем.

Повертаюся до теми, важливішої за яку немає для українців. Подивіться результати останніх опитувань: найбільша проблема для людей – вартість тарифів на комуналку, ціни на ліки та продукти харчування. Нині 90 відсотків українських громадян економлять на всьому, не можуть ні за що заплатити. Влада за місяць до виборів раптом розпочала кампанію боротьби з бідністю. Грабували мільярдами протягом п'яти років, а за місяць до виборів згадали про пенсіонерів, про багатодітних – дають копійчані подачки. Це так звана монетизація субсидій.

Із 1 травня (для тих, хто забув) знову відбудеться підвищення на 40 відсотків ціни на газ. Гроші дають начебто за субсидії, доплати до пенсій, а завтра платіжки за комуналку будуть удвічі більшими. Невже ви вірите, що влада щось дасть? Влада мародерів виплачує мільйонні зарплати та премії. Голова НАК «Нафтогаз України» Коболєв виписав собі 1,5 мільярда гривень премії, коли мільйони українців останнє з кишень витягують, щоб заплатити за комуналку. Хтось вірить, що ця влада щось дасть? Вона займається тільки одним – підкупом виборців, щоб після виборів усе забрати.

Ми наполягаємо, щоб парламент прийняв зареєстрований нами проект Постанови «Про скасування рішення Уряду про підвищення ціни на природний газ та запровадження мораторію на підвищення цін на природний газ для населення», щоб знизити вартість житлово-комунальних послуг. Увесь газ вітчизняного видобутку має бути направлений на потреби житлово-комунального господарства, для того, щоб здешевити його вартість.

Ми вітаємо рішення уряду, який на нашу вимогу не продовжив контракту з головою НАК «Нафтогаз України» Коболевим, але цього недостатньо. Треба повернути 1,5 мільярда гривень премій, які отримало і вивело в офшори керівництво НАК «Нафтогаз України». Ми вимагаємо порушити кримінальну справу за розкрадання та виведення в офшори коштів українців, унормувати питання оплати праці державних чиновників та керівників державних компаній. Не може бути, щоб мільйони людей отримували копійчані пенсії та зарплати, а керівництво НАК «Нафтогаз України» – мільйонні зарплати і мільярдні премії. Наведення порядку з цінами на газ, комуналку, на ліки, менше грабувати людей, а більше підвищувати заплати й пенсії – оце правильна політика, яка забезпечить майбутнє.

ГОЛОВУЮЧА. Шановні колеги, переходимо до розгляду питань порядку денного. Нагадую, що в сесійному залі народні депутати України продовжують роботу над проектом Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у другому читанні. Протягом двох попередніх сесійних днів ми розглянули 271 поправку. Продовжуємо роботу.

Запрошую на трибуну голову профільного Комітету з питань культури і духовності Миколу Княжицького. В середу ми зупинилися на поправці 272, з неї розпочинаємо роботу.

Слово надається народному депутату Онуфрику. Увімкніть мікрофон, будь ласка.

ОНУФРИК Б.С., член Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформаційної політики (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, партія «Блок Петра Порошенка»).

Дякую, пані Ірино. Шановні колеги, в мене запитання до голови комітету, який презентує законопроект. На якій підставі було відхилено поправку 272? Нагадаю, що йдеться про те, що рівень володіння державною мовою визначається Інститутом української мови Національної академії наук України.

Дякую.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л., голова Комітету Верховної Ради України з питань культури і духовності (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Народний фронт»). Дякую, шановний пане Богдане. Звертаюся і до головуючої, і до всіх присутніх. Ви знаєте, що ми дуже турбуємося, що затягування розгляду цього законопроекту може призвести до його неприйняття. Шановна пані головуюча, я був би вам дуже вдячний, якби... (я зараз дам відповідь шановному пану Богдану) автори поправок ставили запитання, тому що ми затягнемо...

ГОЛОВУЮЧА. Шановний пане Княжицький, учора в сесійному залі була дискусія щодо того, що кожен народний депутат має право ставити поправку на голосування щодо підтвердження. Я дотримуватимуся Регламенту, щоб жоден із нас потім не відповідав у Конституційному Суді за порушення Регламенту і щоб закон було прийнято бездоганно.

Прошу поставити на голосування поправку 272 (*Шум у залі*). Мене відволікли. Не кричіть на мене, будь ласка. Дякую.

Народний депутате Онуфрик, ви задоволені відповіддю?

Будь ласка, 1 хвилину. Дайте відповідь щодо поправки.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Пане Богдане, ми багато про це говорили. Для того, щоб орган, який встановлює стандарти, був сильним і жорстким, було створено комісію як центральний орган виконавчої влади, а інститут надає висновки і пропозиції. Це відбувається на підставі висновків і пропозицій. Саме тому цю поправку відхилено, але по суті така функція інституту залишилася.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую за роз'яснення. Колеги не наполягають на голосуванні поправки 272. Рухаємося далі.

Поправка 273 Васюника. Не наполягає.

Поправка 274 Німченка. Увімкніть, будь ласка, мікрофон народного депутата Німченка.

НІМЧЕНКО В.І., член Комітету Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Опозиційний блок»). Шановні колеги, ми пропонуємо виключити частину першу, але хочу поінформувати вас щодо змісту статті 8. Подивіться: частина перша – встановлення вимог щодо рівня володіння державною мовою. Національна комісія зі стандартів державної мови – це свого роду опричник. Вона вирішуватиме, які треба ставити вимоги, щоб дізнатися, володіє людина державною мовою, чи не володіє. Це ганебне явище, яке ставить на платформу корпоративність ідеології націонал-радикалів, замішаній на корупційності. Ви можете сказати, як комісія висуватиме вимоги? Це перше.

Друге. Щодо визначення рівня володіння державною мовою передбачено центр української мови, його навіть немає в законопроекті. Що за центр української мови? Скажіть, будь ласка, це центральний орган чи якийсь інший?

ГОЛОВУЮЧА. Коментар голови комітету. Будь ласка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую. Шановні колеги, є низка посад, наприклад, військовослужбовці, які зобов'язані володіти мовою, але не зобов'язані складати жодних іспитів. Прошу відхилити пропозицію колеги, бо ми, звісно, не хочемо мати якогось збурення через примушування військовослужбовців складати іспити, як пропонують колеги. Законопроектом це не передбачено, прошу не підтримувати цю поправку.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Ви наполягаєте на голосуванні, пане Німченко? Наполягає. Прошу визначатися щодо поправки 274.

«За» – 23.

Поправку відхилено.

Наступна поправка 275. Пані Бойко, вам мікрофон. Будь ласка.

БОЙКО О.П., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань державного будівництва, регіональної політики та місцевого самоврядування (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Народний фронт»). Шановні колеги, поправкою 275 передбачено частину першу статті 8 викласти в такій редакції: «Вимоги щодо відповідного рівня володіння державною мовою, що висуваються до осіб, визначених у статті 7 цього Закону, встановлює центральний орган виконавчої влади у сфері освіти та науки». В редакції комітету це Національна комісія зі стандартів державної мови.

Ще раз зауважу, що в частині першій статті 64 Закону України «Про освіту» повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки вже визначено, як і затверджено стандарти освіти, порядок, види та форми проведення моніторингу якості освіти. Оскільки поправку враховано редакційно, я не вимагаю поставити її на голосування щодо підтвердження, але звертаю увагу членів комітету на те, що в нас уже є центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Ви не наполягаєте на роз'ясненні поправки, просто висловили свою позицію. Дуже дякую, шановна колего.

Ігор Васюник не наполягає на своїй поправці.

Поправка 277 Рябчина. Ви не наполягаєте на своїй поправці? (*Шум у залі*). Народний депутат Німченко вимагає слова. Увімкніть мікрофон, будь ласка.

НІМЧЕНКО В.І. Шановні колеги, немає ніяких законних підстав перетворювати законопроект на інструкцію. Почитайте, що пропонується, що прийняв і врахував комітет. Це ж неприпустимо! Ми не

можемо передбачувати всі дії, події, всіх осіб. Завтра ще з'являться списки додаткових осіб, що робити тоді?

Я хочу, щоб ви поставилися до законопроекту як до законного документа, яким пропонується уніфікувати дії, врегулювати суспільні відносини, в які вступає держава і громадяни, використовуючи українську мову як державну. Прошу поставити поправку на голосування для підтвердження, тому що, на мій погляд, такий посил і така норма дискредитує законопроект.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Ставлю на голосування поправку народного депутата Рябчина в повному обсязі щодо підтвердження. Прошу визначатися. Колеги, нагадую, що комітет її підтримав.

«За» – 42.

Наступна поправка 278 Німченка. Прошу, вам слово.

НІМЧЕНКО В.І. Я хочу, щоб почув доповідач. Пане Миколо, земляче, на якій підставі ви перетворюєте на законодавчу процедуру – прийняття нормативного акта – запровадження доцільності перевіряти чи ні? Є процедура, визначена Регламентом, я прошу не втручатися в неї. Поясніть, все-таки, що це за орган – центр української мови? Ви можете сказати, щоб люди і я, зокрема, зрозуміли?

ГОЛОВУЮЧА. Коментар голови комітету. Будь ласка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую. Поправку 278 відхилено, оскільки законопроектом встановлюється обов'язок володіння державною мовою. Має бути встановлено також порядок виконання цього обов'язку. Зокрема йдеться про правила підтвердження володіння державною мовою. Тому цю поправку відхилено. Такий орган як центр української мови в законопроекті не згадується.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Прошу визначатися щодо поправки 278.

«За» – 19.

Колеги, поправку відхилено, вона набрала лише 19 голосів. Рухаємося далі.

Поправка 279 пані Бойко. Будь ласка.

БОЙКО О.П. Шановні колеги! Поправкою 279 пропонується частину другу статті 8 викласти в такій редакції: «Рівень володіння державною мовою особами, визначеними в статті 7 цього Закону, здійснюється у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти та науки». Я вже висловила свою позицію. Тим не менше, не наполягатиму на голосуванні, тому що поправку враховано редакційно.

Прошу звернути увагу на те, що в редакції комітету в частині третій статті 7 законопроекту визначено, що порядок складання іспиту встановлюється Кабінетом Міністрів України. З точки зору законодавчої логіки прошу пояснити, чому Кабінет Міністрів встановлює порядок складання іспиту, а рівень володіння має визначати новостворений центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки? Будь ласка, просто відповідь, без голосування.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Коментар голови комітету. Будь ласка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Тому що рівень володіння мають визначати фахівці, а сам порядок документально затверджується для запобігання зловживанням. Це було піднято на рівень Кабінету Міністрів, щоб не було звинувачень у зловживанні вже в самому порядку. Рівень володіння – це ознака філологічна, наукова, а не нормативна.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую за роз'яснення.

Наступна поправка 286. Ольга Белькова. Будь ласка.

БЄЛЬКОВА О.В., *заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, партія «Блок Петра Порошенка»)*. Дякую. Пані головуєча! Пане голово комітету! Звертаю вашу увагу на те, що маю низку поправок, направлених на коригування, на мій погляд, неправильного підходу до визначення додаткових вимог до підприємств державної та комунальної власності. Річ у тім, що статтею 10 Конституції чітко визначено перелік осіб, до яких мають застосовуватися, скажімо, особливі умови використання державної мови.

У законопроекті йдеться про державні та комунальні підприємства, але відповідно до нашого розуміння Конституції вони є такими самими, як і приватні підприємства. Вони створюються на власний розсуд, діють як будь-яке інше приватне підприємство. Ми встановлюємо для них додаткові вимоги, дотримання яких не вимагаємо від приватних підприємств.

Я прошу переглянути низку поправок, зокрема поправку 286. Переконана, що ми зможемо знайти компроміс і вилучити згадування про державні та комунальні підприємства, які, на мій погляд, не мають бути включені до цієї статті.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Будь ласка, коментар.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую, колего Белькова. Як ми вже з вами говорили попередньо, я особисто погоджуюся з частиною ваших аргументів щодо приватних підприємств, але комітет має іншу позицію, ми її обговоримо під час кінцевого голосування.

Щодо цього пункту, по-перше, хочу сказати, що поправка врахована шляхом виключення з назви розділу слів «інших суб'єктів господарювання». По-друге, звертаю вашу увагу на те, що це вимога держави до працедавців і підприємств. Насправді це вимога до працедавців і підприємств усіх форм власності. Наприклад, ми вимагаємо від приватної телерадіоорганізації виконувати закон щодо певного обсягу української мови, незважаючи на те, що вона приватна. Так само і від інших підприємств. Тому в частині вимог до підприємств, такі вимоги залишаються.

Ви порушували питання про те, що приймаючи на роботу, наприклад, членів наглядових рад приватних компаній, треба враховувати, що вони зобов'язані володіти державною мовою. Це може конфліктувати з чинним правилом, ми обговоримо це, коли повернемося до цього питання.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую за роз'яснення. Наскільки я розумію, пані Ольга не наполягає на голосуванні. Я звернула увагу, що пан Писаренко вимагає слова щодо поправки (*Шум у залі*)...

ПИСАРЕНКО В.В., член Комітету Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя (одномандатний виборчий округ № 168, Харківська область, самовисуванець). Пані головуєча, поправка 282.

ГОЛОВУЮЧА. Увімкніть, будь ласка, мікрофон народного депутата Писаренка.

ПИСАРЕНКО В.В. Дякую. Ми вчора порушували питання щодо рівня володіння державною мовою. У мене запитання до головуєчої, а потім я проситиму поставити на голосування цю поправку для підтвердження.

На мій погляд, ми досить швидко рухаємося. Якщо законопроект буде прийнято в такій редакції, то переконаний, що не так багато людей, навіть серед присутніх у сесійному залі, дотягнуть до певного рівня. Чи не зручніше було б це питання спочатку серйозно обговорити, чи ви це робили? Це перше.

Друге. Чи не доцільно було б ввести якийсь термін запровадження рівнів, аби побачити, як діятиме процедура, щоб люди могли спочатку в тестовому режимі спробувати визначити свій рівень, а потім уже визначати остаточно? Можливо, на це потрібен якийсь час, наприклад, три – п'ять років?

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Запитання було до головуєчої чи до доповідача? Ви сказали: до головуєчої. Якщо до головуєчої, то я вважаю, що депутати мають щороку брати участь у написанні диктанту національної єдності. Це один із прекрасних тестів на знання української мови, зокрема письмової української мови. На жаль, я боюся, що в цьому залі, максимум 10 народних депутатів хоча б раз у житті брали участь у написанні диктанту національної єдності. Давайте напишемо, не чекаючи Міжнародного дня рідної мови. Після прийняття закону запросимо диктора Українського радіо і напишемо диктант. Буде хороший тест.

Шановний голово комітету, ваш коментар. Будь ласка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. У даному пункті дослівно, без жодної зміни перекладено рішення Єврокомісії, що діє в усіх європейських країнах, прийняте на підставі рекомендацій Ради Європи. Жодної зміни в цьому пункті немає. Відтермінування, про яке ви кажете, теж існує. Ця норма почне діяти через два роки після набрання чинності законом, що також має відтермінування. Фактично всі ваші побажання враховано, на всі питання я дав відповідь. Це єдине для всієї Європи правило, дослівно перекладене, без жодної зміни.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Мені здається, роз'яснення вичерпне. Рухаємося далі? Наполягаєте? Пан Писаренко наполягає на тому, щоб я як головуюча поставила цю поправку на голосування для підтвердження. Колеги, нагадаю, що така норма Регламенту, на жаль, вихолощує законопроект.

На вимогу народного депутата Писаренка ставлю на голосування для підтвердження... *(Шум у залі)*. У нас немає запитань, у нас є вимога депутата поставити на голосування для підтвердження. Щодо наступної поправки візьмете слово під час обговорення.

Прошу визначитися щодо поправки 282. Комітет просить проголосувати «за». Прошу врахувати поправку. У мене не працює пульта, я хочу бачити, що відбувається.

«За» – 46.

На жаль, поправку вихолощено, але я думаю, що ми повернемося ще до неї наприкінці обговорення законопроекту.

Слова вимагає народний депутат Барна. Прошу увімкнути мікрофон. Яку поправку ви вимагаєте озвучити?

БАРНА О.С., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції *(одномандатний виборчий округ № 167, Тернопільська область, партія «Блок Петра Порошенка»)*. Доброго дня! Поправкою 80 передбачено три основних рівні знання української...

ГОЛОВУЮЧА. Шановний пане Барна! Перепрошую, відповідно до частини першої статті 120 Регламенту Верховної Ради України ми маємо рухатися за порядком. Зараз ми розглядаємо поправку 282.

Я не повертатимуся далі ніж до поправки 280, навіть до поправки 286 пані Белькової. Просто Писаренко раніше підняв руку, я мусила на це відреагувати.

Поправка 287. Народний депутат Німченко. Прошу колег слідкувати за таблицею, щоб ми не поверталися назад. Дуже дякую. Увімкніть, будь ласка, мікрофон Німченка, а мені полагодьте комп'ютер.

НІМЧЕНКО В.І. Допущено помилку – у поправці 287 враховано те, що ми пропонуємо виключити. Пані Ірино, перенесли назву розділу, який ми просимо виключити, тому я не наполягаю на голосуванні.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Рухаємося далі.

Наступна поправка 288. Будь ласка, пані Бойко.

БОЙКО О.П. Шановні колеги, прошу поставити на голосування поправку 288. Назву розділу IV викласти в такій редакції: «Застосування державної мови в роботі органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності». Вона фактично тотожна запропонованій комітетом, але без слів «усіх форм власності». Я вже почула відповідь Миколи Леонідовича під час розгляду поправки 286 про позицію комітету. Тим не менше, прошу поставити на голосування поправку 288 саме в такій редакції – зі словами «усіх форм власності».

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Коментар голови комітету.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую. Колеги, ви бачите, що частина депутатів і колега Белькова виступали з протилежною позицією, а також колега Бойко. Я прошу, голосуючи, дивитися на рішення комітету: відхилено. Звичайно, багато колег підтримували позицію пані Бойко, вона логічна і зрозуміла, але були й інші позиції, їх було більше, тому комітет вирішив відхилити цю поправку.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Пані Бойко не наполягає на голосуванні, вона отримала вичерпну відповідь на своє запитання.

Поправка 289. Севрюков. Не наполягаєте? Рухаємося далі.

Поправка 290. Васюник. Будь ласка.

ВАСЮНИК І.В., *перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань транспорту (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Народний фронт»)*. Шановні колеги! Даною поправкою пропонувалося уточнити назву статті щодо застосування державної мови під час засідань, заходів, зустрічей і робочого спілкування, доповнивши одним словом «виступів», оскільки під час виступів найчастіше порушується вимога про використання державної мови.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Роз'яснення голови комітету. Будь ласка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Справді, поправкою пропонується додатково до виписаного у статті регулювати мову виступів. Поправку було відхилено, оскільки, по-перше, слово «виступ» – надто широкий термін, щоб ним регулювати юридичні питання, по-друге, законопроектом точніше врегульовується питання щодо мови зустрічей, зокрема, передбачаються випадки допустимого застосування іншої мови, наприклад, на заходах для іноземців, між іноземцями або за участю іноземців. Це детально буде виписано далі. Комітет відхилив цю поправку.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дуже дякую за роз'яснення. Не наполягаєте? Наполягаєте.

Колеги, прошу визначатися щодо поправки 290 народного депутата Ігоря Васюника.

«За» – 33.

Поправку не прийнято.

Наступна поправка 291. Народний депутат Писаренко. Прошу.

ПИСАРЕНКО В.В. Дякую, шановна пані головуюча. Я бачу, що номери статей дещо змінилися. Коли йшлося про те, якою повинна бути мова офіційних заходів, ми сказали, що державною. Звісно, офіційні заходи в органах державної влади повинні проводитися державною мовою. У статті 12 виписано про робочу мову діяльності органів державної влади, яка повинна бути державною. Мені здається, сподіватися на те, що навіть на робочому місці люди повинні спілкуватися лише українською, дещо наївно. Ми розуміємо, що люди спілкуватимуться тією мовою, якою звикли спілкуватися у повсякденному житті.

Якщо ми виписуємо норми, які завідомо не будуть виконуватися, то повинні відверто це визнати. Мені здається, краще було б чітко виписати, що офіційні заходи та офіційна документація повинні вестися українською мовою, щодо іншого – люди мають самі визначатися, як їм спілкуватися.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Роз'яснення голови комітету. Будь ласка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Шановний колего Писаренко! Може, ми з вами зустрінемося якимось, поговоримо? Ви поставили на голосування для підтвердження попередню поправку, і ми повернулися до набагато жорсткішої позиції. Ви відстоюєте права людей, які з тих чи інших причин були русифіковані, не вивчили української мови. Виходить, що ставлячи поправки на підтвердження, ви, навпаки, робите законопроект жорсткішим, і харків'яни ж це бачать. Відхиливши попередню поправку про європейську норму, про те, що не треба всім підряд складати іспити, а лише небагатьом, ми повернулися до жорсткішої формули.

Так і дану поправку відхилено, оскільки нею передбачено спрощене регулювання питань мови в діяльності державних, комунальних підприємств. Не врегульовані питання застосування мови на заходах за участю іноземців. Не визначено, що таке офіційні заходи, на яких застосовується державна мова. Ваша поправка, навпаки, буде примушувати використовувати державну мову навіть там, де немає такої потреби. Ми це вітаємо як громадяни, але як політики, які дбають про

те, щоб закон сприймався і на заході, і на сході, і тими, хто знає мову, і тими, хто не знає, відхилили цю поправку.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Наполягаєте? Прошу визначатися щодо поправки 291.

«За» – 14.

Поправку відхилено.

Наступна поправка 292. Пані Белькова. Прошу.

БЄЛЬКОВА О.В. Дякую. Шановний пане голово комітету! Я, напевно, також проситиму вас про особисту зустріч, тому що мені хочеться розібратися, на чому ми все ж таки наполягаємо, особливо в частині державних і комунальних підприємств?

Я наведу кілька прикладів. До речі, у мене за годину буде зустріч з представниками міжнародних організацій. Чи маю я право як представник держави говорити з ними англійською згідно з новими нормами? Чи можу я використовувати іноземну мову?

Те саме стосується керівників державних компаній, наприклад, державних шахт. У поправці 292 ми вимагаємо використання державної мови під час засідань, заходів, зустрічей і робочого спілкування. Ви ж розумієте, що багато шахтарів на сьогодні не володіють вільно українською мовою. Невже ми хочемо запровадити такі суворі вимоги саме до державних і комунальних підприємств: на рівні не офіційних виступів, не офіційних заходів, а саме робочого спілкування?

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пані Ольго. Відповідь.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. По-перше, колего Белькова, приватні, робочі спілкування жодним чином не регулюються цим законопроектом. По-друге, окремо виписано, що ви маєте повне право, якщо не можете чи не хочете, чи склалася така ситуація, спілкуватися іноземною мовою на будь-яких зустрічах. У законопроекті про це є окремий пункт, тим паче, якщо присутні іноземці. Поправку враховано редакційно. У затвердженій комітетом редакції є уточнення, що дія цієї статті поширюватиметься на державні та комунальні заклади.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Поправка 293 Німченка (*Шум у залі*). На підтвердження? Пане Німченко, надаю вам слово. Увімкніть, будь ласка, мікрофон пана Німченка.

НІМЧЕНКО В.І. Пан Німченко просить поставити поправку 292 на голосування для підтвердження.

ГОЛОВУЮЧА. Пан Німченко просить поставити на голосування для підтвердження поправку пані Белькової, яка врахована редакційно. На вимогу пана Німченка в повному обсязі ставлю цю поправку на голосування для підтвердження. Прошу підтримати. Комітет просить голосувати «за».

«За» – 60.

Рухаємося далі.

Наступна поправка 293. Пан Німченко. Увімкніть, будь ласка, мікрофон.

НІМЧЕНКО В.І. Шановні колеги, насамперед ті, які працювали з нормами права і правозастосування. Подивіться, який розділ готується. Він стосується всіх суб'єктів господарювання, зокрема державних і комунальних форм власності. Органи влади, тим паче місцеві, не є суб'єктами господарювання, почитайте. Це перше.

Друге. Я хочу, щоб ви звернули увагу на те, що, на жаль, не може бути вичерпного переліку засідань, заходів, ще є колоквіуми тощо. Так не можна законопроект готувати! Я хочу, щоб ми мали уніфікований підхід.

Давайте ми тоді нову редакцію випишемо: заборонити в цій системі користування російською мовою, і все! Громадянам України заборонити користуватися...

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Я як головуюча хочу зробити зауваження. В Україні вільне використання будь-якої іноземної мови і мов національних меншин. Ми обговорюємо питання функціонування української мови як державної. Давайте не принижувати державну мову.

Будь ласка, коментар голови комітету, і переходимо до голосування.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую. Оскільки питання використання мови в діяльності суб'єктів державної та комунальної форм власності має регулюватися таким законом, про це зазначено в рішенні Конституційного Суду від 1999 року, дану статтю треба залишити в законопроекті. Поправку колеги Німченка було відхилено.

Принагідно дуже прошу всіх колег – і з опозиційних сил, і з про-
владних – не принижувати інші народи і національності, бо ми жи-
вемо в демократичній європейській країні. Росіяни, румуни, євреї,
угорці, українці – в нашій країні всі рівні, ми дбаємо про всіх. Будь
ласка, тримайте себе в руках.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Прочу визначатися щодо поправки 293 народного депутата
Німченка. Комітет її відхилив.

«За» – 18.

Поправку відхилено.

Наступна поправка 294. Народний депутат Васюник. Будь ласка.

ВАСЮНИК І.В. Дякую, пані Ірино. Шановні колеги, я прошу
все ж таки підтримати мою поправку, і частину першу статті 9 зако-
нопроекту після слова «зустрічей» доповнити розділовим знаком та
словом «, виступів». Це перше.

Друге. Оскільки немає чіткої вимоги щодо обов'язку викорис-
тання державної мови під час засідань, заходів тощо, частину першу
статті 9 законопроекту доповнити абзацом: «Особи, визначені стат-
тею 7 цього Закону, зобов'язані використовувати державну мову пер-
шочергово».

ГОЛОВУЮЧА. Дуже дякую за роз'яснення. Голово комітету,
поясніть нам, будь ласка, чому відхилили поправку.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Поправкою пропонується додатково до
сказаного колегою Васюником регулювати мову виступів. Поправку
відхилено, оскільки слово «виступ» – це занадто широкий термін, щоб
ним регулювати юридичні питання. Це перше.

Друге. Законопроектом регулюється питання мови зустрічей, він містить точніше формулювання, зокрема, щодо застосування іншої мови, наприклад, на заходах для іноземців, між іноземцями або за участю іноземців, про що сказала колега Белькова. Детально про це ми поговоримо пізніше. Цю поправку комітет відхилив.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Пан Васюник наполягає на голосуванні своєї поправки. Колеги, прошу визначатися. Ми почули позицію шановного пана Ігоря і шановного пана Миколи.

«За» – 35.

Поправку не підтримано сесійним залом.

Наступна поправка 295. Увімкніть мікрофон народного депутата Семенухи. Будь ласка.

СЕМЕНУХА Р.С., член Комітету Верховної Ради України з питань інформатизації та зв'язку (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Об'єднання «Самопоміч»). Шановні колеги! Дуже важливо, щоб законопроект містив дієві норми. Даною поправкою ми пропонуємо у статті законопроекту, якою саме й регламентується мова діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ різних форм власності, відмовитися від встановлення вимоги щодо мови робочого спілкування з огляду на відсутність визначення цього поняття в законодавстві, а також з урахуванням складності забезпечення виконання цієї недостатньо визначеної вимоги.

Для уникнення маніпуляцій доцільно врахувати нашу поправку. Звертаю вашу увагу на те, що вона не стосується мови засідань, заходів, зустрічей, вимоги до проведення яких є абсолютно розумними і обґрунтованими. Прошу поставити на голосування.

Дякую.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую, колего. Цю поправку комітет відхилив, оскільки мовою робочого спілкування в органах державної влади, місцевого самоврядування, на державних підприємствах, як вважає більшість членів комітету, має бути саме державна мова. Виключення, передбачені цією статтею, чітко виписані, ми їх розглянемо

далі. Загалом особа, яка розуміє українську мову, має розуміти своїх колег, про це зазначено в законопроекті.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Пане Семенуха, наполягаєте? Не наполягаєте, ви отримали вичерпну відповідь. Дуже дякую. Рухаємося далі.

Поправка 298. Народний депутат Лесюк. Будь ласка (*Шум у залі*).
Поправка 296 – це поправка Княжицького. Кому мікрофон?

Увімкніть мікрофон Писаренка, будь ласка. Поправка 296. Пане Миколо, це ваша поправка.

ПИСАРЕНКО В.В. Пане Миколо, я повертаюся до нашої дискусії. Насамперед прошу вас більше не говорити про харків'ян, що вони русифіковані. В Харкові розмовляють багатьма мовами, повірте мені. Там люди знають багато іноземних мов, розмовляють російською, українською і багатьма іншими. До речі, це достатньо інтелігентні люди, які не дозволяють собі когось виправляти, вказуючи якою мовою треба говорити.

Ще раз звертаю вашу увагу на те, що це робоче питання, але почуйте мене, тому що ми (сподіваюся, що ви також) багато разів були на різних засіданнях, заходах, робочих зустрічах в органах місцевого самоврядування. Не зможете ви всю країну примусити проводити робочі зустрічі лише українською мовою. Наприклад, якщо ви приїдете до Харкова, там щодня міжнародні зустрічі з різними людьми, які приїжджають з усього світу. Нам треба спілкуватися тими мовами, якими за протоколом буде передбачено спілкування. Ви це звужуєте. Я не кажу, що нам державна мова не потрібна, я кажу, що нам треба уважно застосовувати формулювання.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Будь ласка, коментар.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Колего Писаренко, на жаль, русифікації зазнали не лише харків'яни. Її зазнали навіть тернополяни, львів'яни і мешканці Івано-Франківська, тому що країна потерпала від колонізації. Це жодним чином не принижує харків'ян, патріотів, які створили фільм «Будинок «Слово» про людей, які в ньому жили,

харківську інтелігенцію, яку кожен у залі любить і поважає, але не хоче, щоб ці люди, як і мешканці інших регіонів, у подальшому страждали від колонізації.

Щодо вашої поправки, вона редакційно врахована, і така норма поширюватиметься лише на суб'єктів державної та комунальної форм власності.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Рухаємося далі.

Поправка 297 народного депутата Лесюка (*Шум у залі*).

ЛЕСЮК Я.В., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань культури і духовності (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, партія «Блок Петра Порошенка»). Якщо поправку враховано в такій редакції, я дуже дякую, пане Миколо. Коли заходиш не лише до посольств, а й до керівних органів в Україні, складається враження, що знаходишся у школі підготовки шпигунів проти Російської Федерації. Звичайно, будь-який працівник посольства на його території має розмовляти лише державною мовою, навіть водії.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Наступна поправка 298. Прошу, пане Лесюк (*Шум у залі*). Я вже оголосила поправку 298. Пан Лесюк. Будь ласка.

ЛЕСЮК Я.В. Пане Миколо, прошу пояснити, чому відхилено поправку 298.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Будь ласка, коментар.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую, пане Ярославе. По суті, ця поправка переповідає весь законопроект. Розглянута вище стаття 9 містить перелік осіб, які зобов'язані застосовувати державну мову під час виконання своїх службових обов'язків. Виокремлення якихось із них, щоб додатково про них щось заявити, ускладнить застосування закону, оскільки може скластися враження, що іншим особам можна

українською не спілкуватися. Комітет вирішив відхилити цю поправку.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Прошу визначитися щодо поправки 298. «За» – 29.

Поправку не прийнято.

Поправка 299. Павло Кишкар. Будь ласка.

КИШКАР П.М., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань Регламенту та організації роботи Верховної Ради України (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Об'єднання «Самопоміч»). Дякую, пані головуюча. Дякую пану Миколі й комітету за те, що підтримали поправку 299. Логічно, що робота дипломатичних установ, як і загалом Міністерства закордонних справ, на пряму пов'язана з використанням української мови як державної. Я думаю, що це правильне формулювання частини першої статті 9.

Водночас виборчий процес, у який ми увійшли, унеможливорює багато в чому україномовним, російськомовним чи англomовним українцям доступ до виборчого права. Ми наполягаємо на тому, щоб влада дозволила голосувати українцям на виїзних комісіях і в почесних генконсульствах.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Рухаємося далі (*Шум у залі*). Я чую: на підтвердження. Шановні колеги, ми на якій поправці? На поправці 300, яка також врахована.

Поправка 301. Народний депутат Лесюк. Будь ласка.

ЛЕСЮК Я.В. Пане Миколо, це стосується того ж питання, що й у поправці 298. Прошу мене правильно зрозуміти: ключові слова «публічна сфера». Чому поправку відхилено? У ній ішлося саме про публічну сферу.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Я відповів на ваше запитання, говорячи про вашу попередню поправку, оскільки стаття 9 містить перелік осіб,

які зобов'язані застосовувати державну мову. Цей перелік є виключним і закритим. Ми не хочемо його розширювати або звужувати, бо кожен громадянин має знати, де саме він зобов'язаний використовувати державну мову, а де не зобов'язаний.

Дякую.

Веде засідання Голова Верховної Ради України
ПАРУБІЙ А.В.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, пане Миколо.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Голосуємо.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ставлю на голосування поправку 302 (*Шум у залі*), комітет її відхилив. Прошу проголосувати.

«За» – 23.

Рішення не прийнято.

Шановні колеги, я перепрошую за затримку на засідання, але я щойно повернувся з військової частини Першого батальйону оперативного призначення Національної гвардії України імені генерала Кульчицького, бійців якого привітав з Днем українського добровольця (*Оплески*). Я хочу привітати всіх добровольців з усіх підрозділів, усіх частин, які першими пішли на фронт. Нагадаю, що п'ять років тому 13 березня у Верховній Раді України було прийнято Закон «Про Національну гвардію України». Я мав честь доповісти його тоді з трибуни як Секретар Ради національної безпеки і оборони.

Десятки тисяч українських добровольців пішли на фронт захищати Україну. Вони, можливо, ще не мали достатнього досвіду, бо пішли прямо з боїв Майдану, але вони мали велику любов до України, велике бажання захищати Україну. Це зламало всі плани Путіна. Завдяки добровольцям була сформована ідеологічна основа української армії.

Я хочу всіх, хто зараз на фронті, ветеранів, які присутні в цьому залі, а серед нас є бійці батальйону Національної гвардії та інших добровольчих батальйонів, які захищали Україну, і весь український народ привітати з Днем українського добровольця! Перемоги!

Слава Україні! (*Оплески*).

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ми й сьогодні захистимо Україну від тих, хто намагається її знищити!

Наступна поправка 302. Барна не наполягає. Перепрошую, це поправка Рибчинського, вона відхилена. Голова комітету зробив зауваження. Рибчинський не наполягає.

Поправка 303. Німченко. Увімкніть, будь ласка, мікрофон Німченка.

НІМЧЕНКО В.І. Шановні колеги! Я хочу вам зачитати: «Мовою засідань, заходів, зустрічей і робочого спілкування...». Що за цим стоїть? Працював філолог чи не працював? Перевіряли етимологію чи ні?! Я хочу нагадати шановному доповідачу статтю 36 Конституції України, яка забезпечує громадянам можливість і право об'єднуватися за інтересами. Уявіть собі збори до 8 Березня. Про що йдеться?

Повторюю: відбувається, по суті, не інтегрування української мови як державної, а пряма асиміляція. Уявіть собі органи самоуправління на територіях, де компактно проживають гагаузи, ми що, будемо їм нав'язувати? Ви виділили в Законі «Про національні меншини в Україні» бланкетну норму і перевели його... Я хочу, щоб ішли чітко, плече в плече, усі мови... тоді буде порядок. Ось про що йдеться. Просимо виключити цю статтю.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Микола Княжицький. Будь ласка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую. Прошу не підтримувати цю норму, оскільки вона виключає спілкування державною мовою в органах місцевого самоврядування, а це суперечить рішенню Конституційного Суду від 1999 року.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Переходимо до голосування поправки 303 Німченка і Шуфрича. Хто підтримує дану поправку, прошу голосувати. Комітет її відхилив.

«За» – 13.

Рішення не прийнято.

Колеги, увага! Щойно народний депутат Папієв приніс мені перелік поправок. Я оголошуватиму їх у порядку надходження. Тут кілька десятків поправок, поступово будемо їх озвучувати.

Поправка 304 (*Шум у залі*). Так, але вимагають ставити на голосування для підтвердження (*Шум у залі*). Мусій. Будь ласка.

МУСІЙ О.С., заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я (одноmandatний виборчий округ № 124, Львівська область, самовисуванець). Шановні колеги! Шановні народні депутати! Голово комітету! Дякую за врахування цієї поправки, вона цілком слухна і доречна, тим паче, що таку пропозицію враховано і в поправці 208, і в інших статтях. Хочу окремо подякувати за врахування 20-ти із внесених мною 60 поправок. Я вважаю, що й інші поправки в цьому розділі, а саме народних депутатів Бойко і Васюника, цілком слухні та доречні. Можливо, варто все-таки народним депутатам зібратися перед кінцевим голосуванням і поговорити щодо форм власності, щоб знайти консенсусне рішення і проголосувати законопроект у цілому, бо це може стати каменем спотикання.

Повертаюся до медицини, там теж форми власності зачеплено. Для половини залу, яка прихильна голосувати за законопроект, це може стати запобіжником, щоб не голосувати за нього на догоду «Опозиційному блоку». Можливо, варто прислухатися до такої пропозиції та перед кінцевим голосуванням окремо проголосувати...

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую, колего Мусій. Я не проти зібратися. Давайте швидко розглянемо поправки. Колеги, давайте не затягувати із прийняттям цього законопроекту. Дуже прошу вас, буду всім вдячний: якщо поправки враховано, не вимагайте голосування щодо підтвердження. Якщо не враховано, будь ласка, виступайте. Дуже прошу вас, бо це тягтиметься вічно. Я вірю, що патріоти на догоду опозиційним блокам чи іншим антиукраїнським силам нічого не робитимуть.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Наголошую, що перед кінцевим голосуванням комітет матиме змогу зібратися. Комітет подивиться, чи

є серед відхилених поправок украї важливі, ми повернемося до них і підтвердимо голосуванням.

Наголошую: не треба лякатися того, що деякі народні депутати намагаються збити поправки. Ми зможемо до них повернутися. Маємо розуміти: ми не можемо порушити норму Регламенту, бо потім це може стати приводом поставити в судах під сумнів прийняття закону. Давайте не припускатися помилок, будемо йти чітко за Регламентом.

Папієв просив поставити на голосування для підтвердження поправку 304. Він уже виступив (*Шум у залі*). Добре. Увімкніть мікрофон Папієва.

ПАПІЄВ М.М., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань Регламенту та організації роботи Верховної Ради України (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Опозиційний блок»). Дякую. Шановний пане Голово! Шановні народні депутати України! Я впевнений, що з приходом Голови Верховної Ради України засідання нарешті вестиметься демократично, відповідно до Регламенту.

Пане Голово, до вашого приходу розглядалися дуже важливі поправки, особливо щодо мови проведення засідань, заходів, робочих зустрічей в органах місцевого самоврядування. Наприклад, у Чернівецькій області є Герцаївський район, 92 відсотки населення якого – громадяни України, які є румуни за етнічним походженням. Можете уявити собі засідання сільської ради, де 100 відсотків румуномовних громадян України? Ви фактично порушуєте статтю 20 Конституції України – звужуєте конституційні права та свободи громадян. Я прошу дуже серйозно ставитися до таких поправок. Прошу поставити поправку 304 на голосування для підтвердження.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Перед тим, як надати слово Миколі Княжицькому, скажу коротко: не маніпулюйте. Президія – і Голова Верховної Ради, і Перший заступник Голови Верховної Ради Ірина Геращенко – діє за Регламентом, згідно із законом, тому не маніпулюйте.

Микола Княжицький.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую. Підтримую Голову Верховної Ради і насамперед хочу сказати: не маніпулюйте. Норми законопроекту наберуть чинності через два роки, деякі – через три роки, а деякі – ще пізніше. Держава дбатиме про те, щоб дати людям освіту, але громадяни України будь-якої національності повинні володіти українською мовою, користуватися нею в органах державної влади. Не завтра, будуть перехідні періоди. Досягти цього ми повинні, тому що це наші громадяни. Як ми поважаємо їхню мову, то й вони мають поважати мову держави, в якій живуть.

Паралельно хочу сказати, що під час розгляду законопроекту в другому читанні відповідно до Регламенту проводиться обговорення кожної статті в порядку її нумерації, запропонованій головним комітетом, якщо не прийнято рішення про розгляд законопроекту в іншому порядку відповідно до статті 119 цього Регламенту. Я прошу промовців розглядати статті за порядком і не повертатися до попередніх, тому що головний комітет такого не пропонував.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ми не будемо повертатися до жодної поправки.

Ставлю на голосування поправку 304 для підтвердження. Комітет її врахував і просить усіх у залі підтримати.

«За» – 79.

Рішення не прийнято. Нагадую: комітет зможе повернутися.

Поправка 305. Мусій. Увімкніть мікрофон.

МУСІЙ О.С. Шановний голово комітету! Я чув ваші аргументи щодо подібних поправок народних депутатів Кишкаря і Лесюка. Насправді дуже важко сприйняти такі аргументи з вашого боку, тому що існує сфера застосування, яку уточнює ця поправка. Можливо, під час доопрацювання треба вилучити перелік підпунктів «1, 2, 4, 7, 8» і зобов'язати використовувати українську мову в публічній сфері, під час виступів у засобах масової інформації. Ви почитайте останні рядочки – найважливіші.

Державні службовці кажуть: а ми не на роботі розмовляємо, а на телебаченні, на шоу тощо. Вони залишаються посадовими особами, висловлюють не особисті думки щодо приватного життя іншою

мовою, а висвітлюють свою роботу, діяльність іноземною мовою. Це, напевно, також неправильно, і треба подумати, як остаточно сформулювати цю поправку щодо засобів масової інформації та Інтернету, щоб все-таки врахувати її.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Колего Мусій, я погоджуюся з вами. Хочу лише наголосити, що сфера застосування такого закону... По-перше, весь законопроект – про публічну сферу, бо приватну сферу законопроект не регулює. Усе, що там виписано, – про публічну сферу. По-друге, у розділі V законопроекту чітко й детально визначено де, коли, хто і що повинен робити, сфера застосування регулюється. Це розділ IV. Ми перейдемо до розділу V, там усе це виписано, тоді й обговоримо. Звичайно, що державний службовець має всюди спілкуватися українською, ніхто з вами не сперечається.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ставлю на голосування поправку 305 Мусія, яку комітет відхилив. Хто підтримує, прошу голосувати.

«За» – 23.

Рішення не прийнято.

Поправка 306. Наполягає. Увімкніть мікрофон Бойко.

БОЙКО О.П. Шановні колеги, поправкою 306 передбачено частину першу статті 9 викласти в такій редакції: «Мовою засідань, заходів, зустрічей і робочого спілкування в органах державної влади, органах влади Автономної Республіки Крим та органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях всіх форм власності є державна мова». Прошу поставити на голосування. Дискусія відкрита, відповідь і позицію комітету я знаю. Тим не менше, прошу поставити на голосування.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Княжицький. Будь ласка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Колего Рибчинський також порушив це питання. Ми просто кажемо, що в державній і комунальній сфері

мають бути жорсткіші правила. Ми не хочемо аж занадто втручатися у приватну сферу, і не втручаємося в неї взагалі. Колега Белькова, наприклад, каже, що такий закон не повинен поширюватися на державні підприємства, які юридично рівні з приватними. У залі є різні точки зору. Очевидно, що ми намагалися знайти баланс і запровадили жорсткіше регулювання для органів державної влади.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Це, справді, компромісна позиція комітету. Давайте поставимо на голосування поправку 306, яку комітет відхилив. Хто підтримує дану поправку, прошу голосувати.

«За» – 21.

Рішення не прийнято.

Поправка 307 Денисенка. Не наполягає.

Поправка 308. Не наполягає.

Поправка 309.

Поправка 307. Денисенко просить передати слово Тімішу.

Тіміш. Будь ласка.

ТІМІШ Г.І., член Комітету Верховної Ради України з питань європейської інтеграції (одномандатний виборчий округ № 203, Чернівецька область, партія «Блок Петра Порошенка»). Шановний голово комітету! У принципі, поправка щодо частини першої статті 9 проголосована, але мене цікавить питання щодо заходів. У місцях компактного проживання етнічних меншин проводяться культурно-мистецькі заходи, колорит яких полягає саме в тому, що танцюють, говорять, співають там тією мовою, якою користуються 400-500 років. Я кажу про Буковину, Південну Бессарабію, Закарпаття. Ви розумієте, що під час прийняття закону про національні меншини ми не зможемо застосувати цю норму і дати їм можливість проводити фестивалі, наприклад, такі як «Мерцішор» та інші саме рідною мовою.

Прокоментуйте, будь ласка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую, колего. Я гарантую, що «Мерцішор» та інші фестивалі національних меншин мають повне право проводитися мовами нацменшин, про це йдеться у статті 23, а ми поки

що обговорюємо лише статтю 9. Я дуже хвилююся, що ми взагалі не дійдемо до обговорення статті 23, бо дуже повільно рухаємося.

Якщо будемо рухатися за планом і не будемо зайвий раз... Уже всі побачили, що ми патріоти, всі побачили, що одні люблять мову, інші – своїх виборців, які мову не люблять, усі все зрозуміли. Давайте швиденько рухатися, дійдемо – і ви побачите, що це питання врегульовано. Звичайно, ви цілком праві.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Віце-прем'єр-міністр України Кириленко, 1 хвилина.

КИРИЛЕНКО В.А., віце-прем'єр-міністр України. Дякую, пане Голово. Далі за текстом – розділи про мову діловодства, спортивних та культурних заходів. Щоб не складалося враження, що такий закон утискатиме права угорської чи румунської національної меншини, ми повинні пам'ятати, що з 1992 року в Україні діє Закон «Про національні меншини в Україні», в якому рамково виписано всі права, зокрема щодо проведення культурних та інших заходів у місцях проживання будь-якої нацменшини. Хоч зараз проводьте фестивалі, це повністю відповідає Закону «Про національні меншини в Україні».

Ми ж скрізь даємо посилення, що буде прийнято закон про мови національних меншин та корінних народів, у якому ми випишемо всі норми, що вас хвилюють. А доти діятимуть великі перехідні періоди, передбачені у «Прикінцевих та перехідних положеннях». Тож підстав для хвилювання немає.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я ставлю на голосування поправку... (*Шум у залі*). Добре, я ставлю на голосування поправку, відхилену комітетом (*Шум у залі*). Поправка 306, яку комітет відхилив. Хто підтримує, прошу голосувати. Ми голосуємо поправку 306.

«За» – 12.

Рішення не прийнято.

Поправка 307 Денисенка. Якщо його немає, ми рухаємося далі.

Поправка 308. Не наполягає.

Поправка 309.

Колеги, послухайте мене уважно! Поправка 309, автор присутній. «Опозиційний блок» наполягає на виступі, не знаю чому. Автори мають виступати.

Поправка 309. Семенуха. Будь ласка.

СЕМЕНУХА Р.С. Шановні колеги! Дана поправка покликана врегулювати питання використання іноземних мов під час засідань, заходів або зустрічей в органах державної влади, органах місцевого самоврядування. Редакція законопроекту в другому читанні значно чіткіша порівняно з першим читанням та передбачає, що під час засідання, заходу або зустрічі, що ведеться іноземною мовою, має бути забезпечено переклад державною мовою. Прошу врахувати саме нашу поправку, якою передбачено, що використання під час засідань, заходів або зустрічей іншої, крім державної, мови, повинно бути обумовлено об'єктивними причинами та стосуватися саме іноземців, які державною мовою не володіють. Прошу підтримати.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Княжицький. Будь ласка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую. У поправці 309 ідеться, що якщо під час публічного засідання, заходу, зустрічі виступає іноземець, який не володіє державною мовою, організатор має забезпечити повноцінний послідовний або синхронний переклад. У законопроекті вписано, що треба забезпечити переклад, а який це буде переклад – послідовний, синхронний чи інший – це справа організатора заходу. Тому ми й відхилили, бо не хотіли деталізувати, який саме переклад. Головне, щоб переклад був.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ставлю на голосування поправку 309. Не наполягає?

Колеги, хочу повідомити, що присутній автор поправки 310, але Папієв подав лист з проханням надати йому слово. Хочу зауважити, що слово стосовно поправок надається авторам. Я кажу це для пана Михайла: слово надається авторам. Тому я надаю слово Німченку. Увімкніть, будь ласка, мікрофон.

НІМЧЕНКО В.І. Шановні колеги! Шановний доповідачу! Я хочу поінформувати і народних депутатів, і народ України: ви доповідаєте такий важливий законопроект і маніпулюєте – тлумачите рішення Конституційного Суду на свій розсуд, до кінця його не дочитуєте, посилаючись на нього. До речі, я його писав, щоб вам було зрозуміло, і брав участь у його прийнятті. Це перше.

Друге. Почитайте, там же написано: згідно з частиною п'ятою статті 10, у якій ідеться, що застосування мов... Ви чуєте? Мов! Це множина! Що ви робите? Ви перекладаєте українською мовою частину п'ятої статті лише за... (*Шум у залі*). Це плюндрування норм Конституції!

Я прошу припинити такі дії доповідача! Якщо ви не розумієте суті норми чи рішення суду, будь ласка, не застосовуйте, тому що ви виглядаєте, на мій погляд, смішніше, ніж коли я російський термін застосовую в українській мові. Я хочу, щоб ви, по-перше, визнали, що ви маніпулюєте, по-друге, ніколи не...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Княжицький. Будь ласка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Як я вже багато разів казав, ми не заперечуємо проти використання інших мов. У статті 2 йдеться про те, що це буде передбачено іншим законом. Наразі це передбачено Законом «Про національні меншини в Україні», про який сказав колега Кириленко. Щодо суті поправки не маю що сказати, тому що по суті поправки нічого не було сказано.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Переходимо до голосування.

Поправку 310 враховано частково. Автори наполягають, щоб вона була врахована повністю. Хто підтримує, прошу голосувати.

«За» – 15.

Рішення не прийнято.

Колеги, повідомляю регламент: розгляд поправок, виступ автора, виступ голови комітету, голосування. Не перетворюйте на комедію! Ми не можемо щодо кожної поправки вести дебати по п'ять – сім

виступів. Ми повинні розглядати законопроект, але не затягувати процес. Те, що ви робите – це штучне затягування процесу.

Поправка 311 Скрипника. Не наполягає (*Шум у залі*).

Поправку 311 – на підтвердження. Німченко. Будь ласка.

НІМЧЕНКО В.І. Я знову хочу сказати стосовно доповідача. Ви посилаєтеся на те, що будуть прийняті закони...

Веде засідання Перший заступник Голови Верховної Ради України **ГЕРАЩЕНКО І.В.**

ГОЛОВУЮЧА. Вас не чути. Увімкніть мікрофон, будь ласка. Дякую.

НІМЧЕНКО В.І. Шановні колеги, доповідач сказав, що мовні права національних меншин буде врегульовано. Я хочу повідомити, що в нас є Закон «Про національні меншини в Україні»... і є в нас закон про права національностей України... Дайте мені 30 секунд. Що за ставлення?

Я хочу, щоб ми не перетворювали це на фестиваль. Нехай представник Кабінету Міністрів фестивалить на Євробаченні. Дофестивалилися! У нас є закони, які захищають мови національних меншин, Конституція. Ви не маєте права ставити лише українську...

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Поправку враховано редакційно. Ви наполягаєте на голосуванні? Давайте проголосуємо.

На вимогу народного депутата Німченка ставлю на голосування поправку 311 в редакції комітету щодо підтвердження.

«За» – 28.

Поправку відхилено.

Віце-прем'єр-міністр з гуманітарних питань, якого було згадано в образливій формі під час виступу народного депутата, вимагає слова для репліки. Будь ласка, 1 хвилина.

КИРИЛЕНКО В.А. Не вам, регіоналам, вказувати мені, де бути і чим займатися (*Оплески*). Ваш вождь Янукович розікрав країну, запросив сюди путінські війська і втік. Ваш Прем'єр-міністр Азаров

розікрив країну і втік. Прокурор Пшонка розікрив і втік. І ви будете вчити нас, як приймати закон про українську мову? Ви за три дні жодної поправки нормально не сформулювали! У мене для вас порада: зніміть усі свої поправки, не смішіть український народ, не уповільнюйте розгляд. Вам не вдасться зірвати прийняття закону про українську мову.

Про Євробачення, якщо це вас так хвилює. Я співчуваю вам, що ваша подруга не поїхала на Євробачення (*Шум у залі*). Співчуваю, але за словами НСТУ вона відмовилася їхати на Євробачення на користь гастролей у Росії. Як казали древні греки, подібне прагне подібного. Ви такі самі російські гастролери! Тільки ваші «гастролі» не там на майданчиках, а у Верховній Раді (*Оплески*).

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Шановні колеги, я хочу звернути вашу увагу, зокрема віце-прем'єр-міністра з гуманітарних питань, що в залі так само незадоволення порушенням Регламенту, процедури. Я дуже прошу не обмінюватися некоректними репліками, тоді ми пришвидшимо розгляд проекту Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Шановні колеги, давайте розглядати поправки без образливих реплік (*Шум у залі*). Колеги, обмінялися думками! Закон буде прийнято, в цьому немає сумніву, в залі є потенціал для цього. Рухаємося далі.

Поправка 317. Кишкар. Будь ласка. Перепрошую, було багато емоцій в залі.

Поправка 316 врахована редакційно. Бабак. Будь ласка.

БАБАК А.В., заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Об'єднання «Самопоміч»). Шановний пане голово комітету, написано, що мою поправку 316 враховано редакційно. Власне, моя пропозиція була усунути вимогу щодо використання державної мови під час робочих зустрічей, зокрема, на державних, комунальних підприємствах. Сказати, що робоча зустріч, а що публічний захід, дуже важко.

У трудових колективах можуть використовувати цю норму для створення конфліктів. Якщо бригадир каже слюсарю: піді закрути

кран недержавною мовою, можна сказати, що це також робоча зустріч, надання наряду працівнику. Для того, щоб не створювати конфліктів, наприклад, якщо працівник невдоволений певною посадовою особою, і захоче використати цю норму саме в такій конфліктній ситуації, я запропонувала виключити слова «робочі зустрічі» з вимог, щоб не створювати конфліктних ситуацій. Ви написали, що врахували редакційно, але, на жаль... Прокоментуйте, будь ласка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Більшість із того, про що ви сказали, ми врахували редакційно в частинах першій і третій. Норма щодо робочих зустрічей, справді, не врахована. Зараз ми її все одно не проголосуємо. Давайте поставимо її на голосування, коли буде повний зал. Ми повернемося до поправок і тоді обговоримо. Добре?

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Вас задовольняє таке роз'яснення, шановна колего? Задовольняє, але є вимога народного депутата Папієва, який навмисне ще раз підійшов до президії з вимогою поставити на голосування поправку 316, яку ми обговорюємо. Пане Папієв, сподіваюся, ви слухали дискусію. Є пропозиція... Ви все одно вимагаєте поставити на голосування для підтвердження.

Я ставлю на голосування для підтвердження поправку 316 у повному обсязі на вимогу народного депутата Папієва. Комітет врахував її редакційно. Прошу визначатися. Прошу підтримати.

«За» – 27.

Рухаємося далі.

Поправка 317. Кишкар. Прошу.

КИШКАР П.М. Шановні колеги, я наполягатиму на голосуванні поправки 317, адже особи начальницького складу органів правопорядку, керівники навчальних та медичних закладів державної та комунальної форм власності мусять володіти державною мовою.

Коментуючи закиди пана віце-прем'єр-міністра, до його уваги рішення вчорашнього засідання уряду. Ваш поступ: один крок уперед – десять назад. Ідеться про проект Закону «Про повну загальну середню освіту». Ви робите все, аби знищити українську мову як фундаментальну засаду національної безпеки. Подивіться краще туди. Ідіть на засідання і відстоюйте українську позицію, а не сидіть тут.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Ви наполягаєте на голосуванні поправки 317? Я ставлю її на голосування (*Шум у залі*). Шановні колеги, ми обговорюємо законопроект, який має об'єднати сесійний зал, а не посварити. Не кричіть. Прошу голосувати.

«За» – 21 (*Шум у залі*).

Поправку відхилено.

Пане Кишкар, заспокойтеся, будь ласка, я вас дуже прошу. Нагадую, що закони приймає не уряд, а парламент. Якщо уряд вносить недолугий законопроект, ми його не приймемо. Якщо законопроект нормальний, ми його приймемо.

Наступна поправка 318. Увімкніть мікрофон Папієва, будь ласка. Прошу.

ПАПІЄВ М.М. Дякую. Шановні народні депутати України! Шановні виборці, які нас дивляться! Я впевнений, що кожен зробить свій висновок. Наступного тижня я принесу протоколи засідань Буковинського сейму часів Австро-Угорщини. До речі, офіційних там було п'ять мов: русинська, німецька, румунська, польська, їдиш. Української не було – русинська була. Протоколи велися без перекладів, усі розуміли один одного.

Цим законопроектом ви повертаєте Україну не те що в минуле століття, а в позаминуле – у часи Німеччини 1933 року. Мені дуже хочеться, щоб не були порушені конституційні права та свободи громадян України, які за етнічним походженням є румунами, угорцями, болгарами чи представниками інших національностей. Наполягаю на голосуванні поправки 318 щодо підтвердження.

ГОЛОВУЮЧА. Коментар голови комітету. Будь ласка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Як правило, я утримуюся від коментарів, але ця норма жодним чином не стосується румунів, угорців чи представників інших нацменшин. У ній запропоновано визначити скільки іноземних учасників має бути на заходах, щоб здійснювався переклад. Ми вважаємо, що навіть для однієї людини має бути забезпечений переклад, щоб вона все розуміла. Ось суть цієї норми.

Колега Папієв дуже хоче повернути нас в Австро-Угорську імперію чи в Російську імперію, але ми – незалежна українська держава

і самі прийматимемо закони на захист своєї мови, з повагою до всіх мов національних меншин, які живуть в Україні.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Шановний колего, ви почули роз'яснення голови комітету. Звертаю вашу увагу на те, що йдеться, навпаки, про забезпечення перекладу. Ви наполягаєте на тому, щоб ми проголосували поправку і перекладу не було на офіційних заходах? Наполягаєте. Сподіваюся, виборці дивляться трансляцію і розуміють, що відбувається в сесійному залі.

На вимогу народного депутата Папієва ставлю на голосування поправку 318, частково враховану комітетом, для підтвердження у повному обсязі. Прошу голосувати.

«За» – 54.

Рухаємося далі.

Поправка 319. Це ж ваша поправка, пане Німченко? Ви вже хочете поправку 320?

НІМЧЕНКО В.І. Шановні колеги! Повторюю, що проекти таких законів взагалі виключають факт їх прийняття, оскільки це суперечить статтям 10 і 11 Конституції України. Прийняття закону про державну мову без урахування і регулювання використання мов національних меншин або російської мови – це апріорі суперечить Конституції. На це вказує Венеціанська комісія, про це кажуть європейські парламентарії. Куди ми котимося? А ми все-таки наполягаємо, що за цим стоїть...

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Шановні колеги, нагадаю, що ми обговорюємо поправку 319 народного депутата Німченка. Дуже прошу колег під час виступів зосереджуватися на темі поправки (*Шум у залі*). Віце-прем'єр-міністру я знайду, що сказати. А зараз ми обговорюємо поправку Німченка. Будете в президії – будете керувати парламентом, а я не потребую ваших порад, кому що сказати. Не кричіть на мене. Зрозуміло? Будь ласка, українською мовою робіть зауваження. Якщо вже робите зауваження, то державною мовою. Добре?

Поправка 319. Прошу визначатися. Ви не в Держдумі, щоб робити президії зауваження російською мовою (*Шум у залі*). Не «начинається», а починається. І закінчується.

«За» – 14.

Із таким закінченням ми проголосували поправку. Рухаємося далі.

Наступна поправка 322 Німченка (*Шум у залі*). Ви перекрикували мене, я не чула. Поправка 322. Увімкніть мікрофон Німченка, будь ласка. Не кричіть і я краще чутиму, що відбувається в залі.

НІМЧЕНКО В.І. Поправка 320.

ГОЛОВУЮЧА. Ні, поправка 322. Пан Німченко. Будь ласка (*Шум у залі*). У пана Німченка увімкнений мікрофон, він може говорити в мікрофон. Не треба кричати голосно всім разом.

НІМЧЕНКО В.І. Шановні колеги, не треба знімати галас з приводу того, чому ми так переживаємо за цей законопроект. Я хочу сказати панові віце-прем'єр-міністру: не «барышня», як він сказав, а людина, яку підтримали люди на Євробаченні. Нас насамперед цікавить, хто ж заплатить 130 тисяч євро за цей зрив.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Прошу визначатися щодо даної поправки. Нагадую норму частини п'ятої статті 120 Регламенту Верховної Ради України, що ми маємо обговорювати виключно поправки. Це не політінформація про Євробачення. Хто хоче розробити законопроект про Євробачення, будь ласка, після мовного законопроекту розглянемо законопроект про Євробачення.

Прошу визначатися щодо поправки 322 і продовжити розгляд інших поправок (*Шум у залі*). Колеги, менше будете кричати – краще я чутиму, що відбувається. Усі навчають президію Регламенту, тільки самі його не дотримуються.

«За» – 9.

Наступна поправка 323. Народний депутат Німченко (*Шум у залі*)...

НІМЧЕНКО В.І. Мені не чути нічого. Я не розумію, хто...
(Шум у залі).

ГОЛОВУЮЧА. Увімкніть, будь ласка, мікрофон народного депутата Німченка. Я вже надала слово Німченку.

НІМЧЕНКО В.І. Не чути. У мене увімкнений мікрофон. Будь ласка, вимкніть, бо на Євробаченні почують.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Поправка 323 за версією автора про Євробачення. Голосуємо.
Визначаємося.

«За» – 7.

Євробачення не пройшло. Рухаємося далі.

Поправка 325. Народний депутат Німченко (Шум у залі). Народний депутате Німченко, вам слово.

НІМЧЕНКО В.І. Яка поправка?

ГОЛОВУЮЧА. Поправка 325. Три, два, п'ять. Будь ласка.

НІМЧЕНКО В.І. Уже поправка 325. Ну, добре. Ідеться про частину другу статті 10. Пропонується нова редакція, виходячи з того, що такий закон не зможе регулювати всі відносини людей, які мають абсолютне природне право на рідну мову. Скажіть, будь ласка, де закінчується спілкування рідною мовою, а де починаються стандарти української мови? Хто це визначить? Прошу підтримати таку редакцію.

ГОЛОВУЮЧА. Коментар голови комітету. Будь ласка. Немає коментаря. Дякуємо, шановний колего, що ви повернулися до обговорення тіла законопроекту і суті поправок.

Прошу визначитися щодо поправки 325. Дуже дякую всім за те, що ми повернулися до спокою в залі. Тепер чути, про що йдеться, ми не будемо пропускати поправок, будемо обговорювати їх суть.

«За» – 11.

Поправку відхилено.

Наступна поправка 326. Народний депутат Бойко. Прошу.

БОЙКО О.П. Поправкою 326 пропонується частину другу статті 10 викласти в такій редакції: «Органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування складають проекти нормативно-правових актів і правових актів індивідуальної дії відповідно до стандартів української правничої термінології. Стандарти української правничої термінології визначає центральний орган виконавчої влади у сфері освіти та науки». Комітет пропонує надати такі повноваження Національній комісії зі стандартів державної мови. Проте, чи є тут суперечність із нормою, затвердженою комітетом у частині третій статті 7 цього законопроекту і в частині першій статті 64 Закону «Про освіту», якою такі повноваження надано саме Міністерству освіти і науки? Хочу почути відповідь і поставити цю поправку на голосування для підтвердження.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. На голосування, тому що поправка не врахована комітетом. Голово комітету, поясніть, будь ласка, чому була відхилена ця поправка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Комітет вважає, що стандартизація мови не є функцією Міністерства освіти і науки. Цим повинен займатися інший орган. Таким органом має стати Національна комісія зі стандартів державної мови, яка запроваджується таким законом, тому поправка була відхилена.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую за роз'яснення.

Прошу визначатися щодо поправки 326.

«За» – 12.

Поправку відхилено.

Наступна поправка 327. Народний депутат Німченко. Будь ласка.

НІМЧЕНКО В.І. Шановні колеги! У нашій пропозиції закладено принцип дотримання законодавства, зокрема чинного Закону «Про національні меншини в Україні», Декларації прав національностей України. Ми пропонуємо виписати, що в місцях компактного проживання людей, материнська мова яких не державна українська, а інша,

треба забезпечити реалізацію їхнього природного права на мову. Як можна вести документообіг на цих територіях мовою, яку люди не розуміють чи не повністю розуміють?

Зверніть увагу, ви пишете: «правозастосовчого характеру». Що таке «індивідуальні акти і нормативно-правові акти»? Зрозуміло ж, що за ними люди живуть у місцевостях, де на своєму діалекті...

ГОЛОВУЮЧА. Дякую за роз'яснення саме суті вашої поправки.

Колеги, прошу визначатися щодо поправки 327 народного депутата Німченка. Дуже легко визначатися, коли ми почули зміст поправки.

«За» – 12.

Дуже дякую. Рухаємося далі.

Поправка 328. Народний депутат Папієв наполягає на слові, він вимагає поставити поправку на голосування для підтвердження. Увімкніть мікрофон Папієва, будь ласка.

ПАПІЄВ М.М. Дякую. Шановні народні депутати України! Шановні колеги! Щойно мені стало відомо, що співтовариства румун і угорців в Україні передали заяву до Консультативної місії Європейського Союзу в Україні про те, що законопроект, який ми зараз розглядаємо, на їхній погляд, порушує конституційні права та свободи громадян України, статтю 10 Конституції України. Вони закликають не голосувати і не підтримувати його, тому я прошу поставити поправку 328 на голосування для підтвердження.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Шановні колеги, це поправка народного депутата Чубарова. Пане Рефате, поясніть нам, будь ласка, суть поправки 328, тому що під час свого виступу народний депутат Папієв, який вимагав слова, щоб поставити поправку на голосування для підтвердження, не пояснив суті претензій саме до цієї поправки, а говорив про інше. Я надам слово голові комітету, поки ви знайдете цю поправку. Будь ласка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Поправку колеги Чубарова комітет врахував редакційно. Ми продовжимо працювати на захист мов корінних

народів і національних меншин, розробляючи інший законопроект, якщо представники «Опозиційного блоку» не заважатимуть нам, не зриватимуть прийняття інших законів на захист мов корінних народів і національних меншин (*Оплески*).

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Слово – автору поправки. Будь ласка.

ЧУБАРОВ Р.А., член Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, партія «Блок Петра Порошенка»). Дуже дякую. Я приймаю концептуальний підхід комітету і шановного доповідача. Розробляючи законопроект про мови корінних народів і національних меншин, зрозуміло, треба взяти до уваги, що на території Автономної Республіки Крим, корінний народ якого – кримські татари, усі нормативні акти державних органів мають видаватися одночасно державною мовою та мовою корінного народу.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Шановний пане Папієв, вас задовольняє пояснення? Ви проти того, щоб ці акти виписувалися мовою корінних народів? (*Шум у залі*).

Голова комітету наполягає. Будь ласка, 1 хвилина.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Я хочу сказати, що у врахованій поправці колеги Чубарова йдеться про те, що на території Автономної Республіки Крим і міста Севастополя нормативно-правові акти мають видаватися також кримськотатарською мовою як мовою корінного народу. Очевидно, що комітет підтримав редакційно цю поправку. Очевидно, що люди, які є ворогами кримськотатарського народу і загалом національних меншин, хочуть, щоб цього не було. У додатковому законопроекті ми повністю випишемо ці гарантії.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. На вимогу народного депутата Папієва ставлю на голосування поправку 328 народного депутата Чубарова,

яка була врахована редакційно, для підтвердження в повному обсязі. Прошу визначатися, колеги.

«За» – 48.

Рухаємося далі.

Народний депутат Писаренко вимагає слова щодо поправки 329 народного депутата Рибчинського, яка також редакційно врахована. Будь ласка, пане Писаренко.

ПИСАРЕНКО В.В. Дякую. Насамперед хочу сказати: не знаю навіщо, але ви порушили моє право щодо поправки 321, я просив поставити її на голосування. Розглядаючи цей законопроект, ми не кажемо, хто за кого. Усі громадяни наразі думають, як житимуть за таким законом. Є певні норми, які ми можемо закласти у законопроект, якщо він вийде нормальним, у чому я сумніваюся, судячи з усього, що відбувається.

Коли ми говорили про мову діловодства, я запропонував: давайте зазначимо, що державні чиновники вивчатимуть ще й англійську як мову іноземного ділового спілкування. Навіщо вам чиновники, які не знатимуть англійської, не зможуть працювати з іноземними делегаціями? Я запропонував встановити, що нацкомісія буде безоплатно створювати курси з навчання англійської мови для чиновників, які підвищуватимуть свій рівень. Я думаю, що питання оплати за рахунок держави дозволить нам зробити певний крок у розвитку державної служби. Була така пропозиція, не знаю, чому ви не захотіли залишити її в тілі закону.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую вам, шановний колего. Я хочу тільки нагадати, що жодним чином не планувала порушити ваші права, але були порушені мої обов'язки з боку одного з секторів, де кричали так, що я нічого не чула в безладі. Виконуючи частину п'яту статті 120 Регламенту, рухаємося відповідно до регламенту, запропонованого профільним комітетом.

Поправка 330. Народний депутат Папієв. Будь ласка, вам слово, але це поправка пані Констанкевич. Шановна колего, зверніть увагу, це ваша поправка 330, яка врахована редакційно, народний депутат Папієв просить щодо неї слова. Будь ласка.

ПАПІЄВ М.М. Дякую. Шановні народні депутати України! Шановні телеглядачі, які нас дивляться! Ви бачите, що Верховна Рада України діє вибірково. Замість того, щоб уніфікувати законодавство для всіх корінних народів і національних меншин України, вони стосовно одних кажуть: ми це врегулюємо іншим законом, який буде прийнято на виконання ратифікованої Європейської хартії регіональних мов або мов менш, а стосовно інших виписують норми в тіло законопроекту.

У мене прохання, щоб при цьому не принижувалася честь і гідність громадян України – румунів за етнічним походженням, які компактно проживають у Чернівецькій, Закарпатській, Івано-Франківській областях, угорців, гагаузів та інших. Я дуже прошу правильно трактувати мої слова. Цей законопроект принижує громадян України і порушує Конституцію України. Прошу поставити на голосування поправку 328 щодо підтвердження.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Шановний пане Папієв, ми розглядаємо поправку 330, а не поправку 328. Це поправка народного депутата пані Констанкевич. Вона не наполягає на виступі, тому рухаємося далі.

Поправка 331 Белькової.

Поправка 332 Німченка. Народний депутат Німченко. Будь ласка.

НІМЧЕНКО В.І. Шановні колеги, я хочу процитувати чинний закон. Це для віце-прем'єр-міністра, який чимось погрожує. Треба читати чинний Закон «Про національні меншини в Україні».

Стаття 6. «Держава гарантує всім національним меншинам права на національно-культурну автономію: користування і навчання рідною мовою чи вивчення рідної мови в державних навчальних закладах або через національні культурні товариства...» Цей закон вказує на те, що ви зобов'язані були виписати, а не влаштовувати тут «цирк на дроті».

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Шановні колеги, ще раз нагадаю, що ми маємо обговорювати поправки. Я думаю, що зал не зрозумів суті поправки. Прошу визначатися щодо поправки 332, хоча ми й не

зрозуміли її суті. Колеги, мені здається, можна набрати більше голосів за свою поправку, якщо інформувати про її суть. А так бачите...

«За» – 11.

Я переконана, що було б більше, якби ми зрозуміли суть.

Поправка 333. Пані Бойко, вам слово.

БОЙКО О.П. Шановні колеги, я не наполягатиму на голосуванні, тому що поправка врахована редакційно. Тим не менше, вона продовжує нашу дискусію про те, чи потрібно на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності використовувати державну мову. Можливо, треба розвінчати міф про те, що якщо державні підприємства, державні органи будуть використовувати мову, відмінну від української, то не зможуть комунікувати. Тобто як буде налагоджена комунікація, якщо будуть різні мови, різні підходи до використання української мови як державної. Це щодо дискусії, але поправку не ставимо на голосування для підтвердження.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Ви просто ще раз виклали ваше бачення ідеології законопроекту.

Рухаємося далі. Поправка 338 народного депутата Німченка. Будь ласка, шановний колего.

НІМЧЕНКО В.І. Я ще раз хочу акцентувати вашу увагу на тому, що наші пропозиції стосуються дотримання вимог Конституції. Треба передбачити природне право на використання рідної мови людьми у місцях їх компактного проживання. Пишуть, що люди повинні говорити з директором тією мовою, якою він розмовляє! Ви розумієте? Прошу підтримати нашу поправку.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую за роз'яснення. Колеги, прошу визначитися щодо поправки 338. Будь ласка.

«За» – 12.

Дякую. Бачите, коли є роз'яснення, більше голосів за поправку – уже 12. Це підтверджує мудрість українського парламенту і Регламенту. Рухаємося далі.

Наступна поправка 339 пані Бойко.

БОЙКО О.П. Шановні колеги, я пропоную частину п'яту статті 10 викласти в такій редакції: «Органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації всіх форм власності беруть до розгляду документи, складені державною мовою, окрім випадків, визначених процесуальними кодексами та цим Законом». Прошу поставити на голосування.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Роз'яснення голови комітету щодо поправки 339. Будь ласка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую. Шановна пані Олено, ви бачите, які дискусії з цього питання розгортаються в залі. Хтось стоїть на вашій позиції, я їх розумію, хтось – на іншій, зокрема колега Белькова озвучила свою. Ми порадимося, як зробити. За суттю дана поправка спрямована на поширення дії цієї статті на суб'єктів господарювання приватного права.

Стаття, про яку ми говоримо, регулює використання державної мови лише в тих сферах, де держава або місцева громада є роботодавцем, а отже, має право встановлювати вимоги до трудового процесу. Щодо приватних підприємств, для них є окрема стаття. У цьому розділі розглядаються лише юридичні особи публічного права, а коли ми будемо говорити про права особи приватного права, там ваші пропозиції частково враховані.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Пані Бойко наполягає на голосуванні. Дякую за роз'яснення позиції комітету та дотримання норм Регламенту. Прошу визначатися щодо поправки 339.

«За» – 26.

Поправку не прийнято.

Поправка 340. Немає наполягання (*Шум у залі*). Ви наполягаєте? Народний депутат Скорик. Прошу увімкнути мікрофон. Будь ласка.

СКОРИК М.Л., член Комітету Верховної Ради України з питань бюджету (загальнодержавний багатомандатний виборчий

округ, політична партія «Опозиційний блок»). Дуже вдячний, шановна пані головуюча, за надане слово. Хочу звернути увагу пані головуючої на постійне порушення нею Регламенту. Вона маніпулює своїм правом як головуюча: когось переривати – когось не переривати. Віцепрем'єр-міністр виступав зовсім не за темою даного законопроекту. Стосовно людини, яка перемогла на Євробаченні – пані Марин, за неї проголосували люди, вона не є чиясь подругою, як сказав пан віцепрем'єр-міністр. Я вважаю, він образив тих, хто за неї голосував.

Вимагаю поставити поправку на голосування щодо підтвердження.

ГОЛОВУЮЧА. Шановні колеги, надаю слово автору поправки пану Чубарову. Принагідно зазначу як головуюча: я вдячна всім, хто робить зауваження щодо ведення засідання державною мовою. Ще раз зауважу, що я дотримувалася норм Регламенту, вимагаючи від депутатів звертатися до президії виключно державною мовою, а також говорити щодо суті поправок, а не проводити політінформацію про Євробачення. Євробачення – не тема сьогоднішнього розгляду.

Пан Чубаров. Будь ласка, поправка 340.

ЧУБАРОВ Р.А. Я спробую ще раз пояснити деяким своїм колегам. Єдине місце – це Крим у єдиній державі України, де кримські татари як корінний народ можуть спілкуватися з органами державної влади своєю мовою поряд з державною. Я намагався виписати такі норми в достатньо коректній формі.

«На території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя органи влади Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, органи місцевого самоврядування, державні й комунальні підприємства, установи та організації, інші суб'єкти господарювання державної та комунальної форм власності беруть до розгляду документи, складені державною мовою або кримськотатарською мовою...» Це маленький відсоток населення Криму. Це нікого не обтяжуватиме. Люди знатимуть державну мову, але не виключено, що користуватимуться мовою свого корінного народу. Дякую, що комітет врахував мою поправку.

ГОЛОВУЮЧА. Я дуже дякую вам за роз'яснення, шановний пане Чубаров. На вимогу народного депутата Скорика ставлю поправку 340 на голосування щодо підтвердження в повному обсязі. Вона була врахована редакційно. Прошу визначатися.

«За» – 28.

Рухаємося далі.

Поправка 341. Народний депутат Німченко. Увімкніть мікрофон, будь ласка.

НІМЧЕНКО В.І. Шановні колеги, я повністю підтримую пропозицію Чубарова, яка щойно пролунала. Я йому вдячний за те, що він пропонує ввести норму про те, що всі нацменшини, маючи свою мовну ідентифікацію, мають природне право використовувати свою мову в місцях компактного проживання. Але я не бачу, в чому різниця. Кримським татарам треба дати таке право, навіть якщо не буде встановлено, що це корінний народ. Ідеться про інші національності. Як можна відрізнити кримських татар від гагаузів, білорусів, поляків, які також компактно проживають у багатьох частинах нашої великої «планети» Україна?

Цей принцип треба підтримати. Ми вносимо пропозицію про застосування норми. Не пройде жодної міжнародної ревізійної комісії...

ГОЛОВУЮЧА. Прошу визначатися щодо поправки... Дайте можливість завершити, 15 секунд. Будь ласка, пане Німченко.

НІМЧЕНКО В.І. Я хочу нагадати вам, щоб не було рецидиву щодо кримінальної відповідальності за декларації. Тоді згадаєте, що Німченко попереджав, сидячи десь на гальорці. Ми й тоді казали, що не можна приймати, він неконституційний, а цей тим паче ганебний і неконституційний...

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Прошу визначатися щодо поправки 341.

«За» – 8.

Поправку відхилено.

Наступна поправка 342 народного депутата пані Бойко. Будь ласка.

БОЙКО О.П. Поправкою 342 пропонується частину шосту статті 10 викласти в такій редакції: «Органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації всіх форм власності в листуванні з адресатами за межами України можуть застосовувати іншу мову ніж державна». Прошу поставити на голосування.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Буде роз'яснення комітету?

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Ні. Це в іншому розділі, як і попередні поправки.

ГОЛОВУЮЧА. Зрозуміло. Комітет стверджує, що ця поправка була відхилена лише тому, що її ідея врахована в іншому розділі законопроекту. Водночас пані Бойко має повне право просити зал підтримати цю поправку.

Ставлю на голосування поправку 342.

«За» – 25.

Поправку не прийнято.

Наступна поправка 343. Севрюков. Будь ласка, ви наполягали. Поправка врахована редакційно комітетом.

СЕВРЮКОВ В.В., *член Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформаційної політики (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, партія «Блок Петра Порошенка»)*. Дякую, що я нарешті отримав слово. Я хочу сказати щодо статей 9, 10. Ми часто дуже емоційно обговорюємо питання, пов'язані з документообігом у державних установах. Зараз дійдемо до поправки 348 щодо відповідей на звернення осіб. Можливо, знизиться напруга, якщо ви, Миколо Леонідовичу, трохи поясните, яким чином здійснюватиметься контроль і якою буде відповідальність. Мені здається, що це більш декларативні речі. Ми ламаємо списи і затягуємо час, а можемо спокійно працювати.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дуже дякую. Прошу дати відповідь щодо документації та відповідальності.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую, колего Севрюков. У нас буде цілий розділ про відповідальність, ми будемо його обговорювати і пояснювати. У законопроекті все це чітко виписано. Хочу лише сказати, що відповідальність запроваджується лише адміністративна і лише в тому разі, якщо буде умисне порушення закону, щоб це нікого не лякало. Ми це обов'язково пояснимо, у нас буде присвячений цьому цілий розділ.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Насправді це чудово. У нас є дуже різні звернення від громади, яка слідкує за розглядом законопроекту, справедливо прагне, щоб ми прийняли його якнайшвидше. Водночас у цьому залі є народні депутати, які сумлінно беруть участь в обговоренні законопроекту, за що я дякую колегам, бо вони не прогулюють пленарне засідання, а сумлінно працюють. Зверніть увагу на цих колег. Це дуже великі достойники, які дбають про розвиток української мови. Вважаю, що ми маємо хороший шанс зняти багато спекуляцій на темі цього законопроекту, коли чуємо запитання і фахові відповіді голови комітету, який представляє позицію комітету.

Рухаємося далі. Наступна поправка 346. Народний депутат Німченко. Будь ласка. Потім – народний депутат Папієв.

НІМЧЕНКО В.І. Шановні колеги, прочитайте поправку 346 і поправку 347 пана Чубарова, спасибі йому за цю поправку. Вони майже ідентичні, але в його поправці йдеться про національну меншину – кримськотатарський народ, а ми говоримо про всі національні меншини. Почитайте статтю 11 Конституції. Україна є державою, де національні меншини мають ті ж права, що й українська нація. То скажіть, яка ж різниця?

Я хочу запитати доповідача, чому ця пропозиція не врахована, а врахована пропозиція пана Чубарова? Правильно він порушує питання. Люди мають право користуватися своєю материнською мовою. От про що йдеться.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Прошу голову комітету прокоментувати поправку 346. Дякую вам, пане Німченко, за високу оцінку поправок пана Чубарова. Незрозуміло лише, навіщо їх збивати? Знаєте, є дисонанс.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Різниця між вашою, колего, пропозицією і пропозицією колеги Чубарова полягає в тому, що ви говорите про так звані регіональні мови. Незрозуміло, про що йдеться. Колега Чубаров каже про мову корінного народу – кримськотатарського, який жив у Криму і продовжує жити на своїй Батьківщині, бо іншої не має. Про цей народ ніхто не може подбати. Українська держава для кримських татар так само рідна, як і для українців. Тому очевидно, що ми захищаємо права кримськотатарського народу, але так само захищаємо права всіх інших національних меншин, які проживають в Україні.

Щодо регіональних мов, то це спроба розвалити Україну, спроба зробити так, щоб у різних куточках України люди спілкувалися, як колись на будівництві Вавилонської вежі, різними мовами на незрозумілих територіях. Це спроба знівелювати роль і української мови, і кримськотатарської, і угорської, і румунської та інших мов національних меншин, які ми всі разом тут будемо захищати.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую за роз'яснення.

Колеги, прошу визначатися щодо поправки 346, яку представив автор народний депутат Німченко. Ми почули позицію комітету. Прошу визначатися.

«За» – 11.

Поправку відхилено.

Наступна поправка 347. Будь ласка, увімкніть мікрофон народного депутата Чубарова. Потім – Папієв, тому що він вимагає поставити поправку на голосування щодо підтвердження.

Спочатку слово – автору поправки пану Чубарову. Будь ласка.

ЧУБАРОВ Р.А. Шановні колеги, я з дуже великою повагою ставлюся до всіх етнічних спільнот України. Водночас мені дуже прикро, коли ви протиставляєте мови корінних народів і мови національних меншин або так звані регіональні мови. Немає жодної мови

національної меншини в Україні, що етнічно ототожнюється з цією національною меншиною, якою не опікувалася б держава – чи угорська, чи гагаузька. Є Гагаузія у складі Молдови.

Коли йдеться про кримськотатарську мову, єдина держава і єдине місце проживання кримських татар – Україна, Крим. Тому ми виділяємо корінні мови, зокрема кримськотатарську. Я хочу, щоб ви з цього виходили.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Пане Папієв, будь ласка, вам мікрофон.

ПАПІЄВ М.М. Дякую. Шановні колеги, щойно практично підтверджено те, про що я говорив раніше: не можна, розробляючи законопроект, по-перше, порушувати Конституцію України, по-друге, вибірково виписувати статті, які є предметом абсолютно іншого закону.

Пане доповідачу, ви все ж таки визначтеся, чи ми врегулюємо питання мов національних меншин та корінних народів окремим законопроектом, чи цим законопроектом. Тому що робити так, як ви... До речі, пан Чубаров дав вам правильну відповідь. У нас є багато національних меншин, наприклад гагаузи, які не мають держави, що могла б відстоювати їхні права та інтереси. Чому ви про них забуваєте? Чому ви їх принижуйте цим законопроектом?

Я хочу, щоб ми згадали присягу народного депутата України, що ми зобов'язуємося дотримуватися Конституції України. Прошу поставити поправку на голосування для підтвердження.

ГОЛОВУЮЧА. Шановні колеги, я продовжую засідання буквально на 2 хвилини, доки ми не закінчимо розгляду цієї поправки. Нагадаю, це поправка 347.

Коментар голови комітету. Будь ласка, 1 хвилина.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Пане Папієв, ви до мене звернулися, я вам відповідаю. Я розумію позицію колеги Німченка, який разом із вашим колегою Шуфричем вніс багато поправок. Видно, що вони відстоюють якусь позицію, з якою я категорично не погоджуюся, але ви жодної поправки не внесли. Ви лише створюєте показуху для всієї України, робите вигляд, що нібито переймаєтеся проблемами корінних народів. Сидите, зриваєте прийняття законопроекту. Беріть

приклад із пана Німченка, пана Шуфрича, працюйте. Я думаю, що ми в комітеті знайдемо компромісні шляхи для врахування ваших пропозицій.

Пан Чубаров правий: гагаузи мають автономію у складі Молдови. Кримськотатарський народ – єдиний з великих корінних народів в Україні, який не має своєї держави, тому наше завдання – захищати його права так само, як і всіх національних меншин, які живуть в Україні.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Шановні колеги, в мене пропозиція – на позитиві піти на перерву. Відбувся обмін думками... Ви все-таки наполягаєте на тому, щоб поставити поправку на голосування для підтвердження і позбавити права кримських татар мати документацію своєю мовою? Колеги, я змушена дотримуватися норм Регламенту. Наголошую, що поправка 347 народного депутата Чубарова врахована комітетом редакційно. Пан Папієв наполягає на її голосуванні щодо підтвердження в повному обсязі. Ми не можемо піти на перерву до голосування.

Прошу визначатися. Прошу підтримати пана Чубарова.

«За» – 35.

Шановні колеги, наголошую, що ми розглянули поправку 347.

Оголошую перерву на 30 хвилин. О 12.35 ми продовжимо засідання. Прошу повернутися до сесійного залу о 12.35.

(Після перерви)

Веде засідання Голова Верховної Ради України

ПАРУБІЙ А.В.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні колеги, 12.35. Час, відведений на перерву, вичерпано. Прошу заходити до залу, підготуватися до обговорення.

До президії надійшла заява від двох фракцій – «Блок Петра Порошенка» і «Народний фронт». Вони готові замінити перерву виступом з трибуни. Надаю слово для виступу від двох фракцій Юрію Березі, 3 хвилини.

БЕРЕЗА Ю.М., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Народний фронт»). Шановний український народ! Шановний пане Голово! Шановні колеги! Мій виступ присвячується українським добровольцям. Такий цікавий збіг: нечисть, про яку говорив Голова Верховної Ради, ота п'ята колона, саме відсутня в залі. Я не здивований, це нормально.

Шановні колеги! Шановні брати і сестри! Шановні добровольці! Шановні волонтери! Усі, хто в 2013-2014 роках були на Майдані, із Майдану пішли на війну – кращі представники української нації, Української держави – взяли в руки зброю і плекали перемогу. Коли країна була як руїна, коли східний звір думав, що прийде і забере все, як забрав Крим, прийде і почне диктувати свої умови створення нової імперії, вийшли добровольці. Вони зробили те, чого не могли зробити державні установи. Вони захистили країну, іноді ціною свого життя, здоров'я, але встали і пішли. Вони забезпечили передумови створення нової незалежної самостійної Української держави.

Честь і хвала всім українським добровольцям! Честь і хвала всім українським волонтерам! Не має значення, чи це дівчина, яка шила, збирала, малювала малюнки і передавала українському воїну на передову, чи це підприємець, який віддавав свої надбання, щоб воїн був одягнений і взутий, чи це бабуся, яка віддавала свою пенсію. Це були великі українці. Ви всі – великі українці!

Я хочу в цей святковий день ще раз усіх вас привітати, побажати міцного здоров'я і сказати: війна ще не скінчилася, п'ята колона ще намагається піднімати тут свій голос. Я хочу привітати вас іще з одним здобуттям. Учора під час засідання Мінської групи українська держава нарешті, підкреслюю, висунула вимоги щодо виконання Мінських угод – повернення Криму. Інших варіантів для імперії немає. Крим буде українським, він буде україно-татарським, таким, яким і повинен бути. «Московського чобота» там не буде. Я хочу подякувати фракціям «Народний фронт», БПП, особисто Арсенію Яценюку за те...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Юрію. Ми маємо бути певні, що перемога буде за нами, і ніхто не зламає українського духу до перемоги. Ми визволимо і Донецьк, і Луганськ, і Крим.

Колеги, продовжуємо розгляд проекту Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Запрошую на трибуну голову комітету Миколу Княжицького. Прошу авторів поправок підготуватися до обговорення.

Ми зупинилися на поправці 347. Переходимо до поправки 348. Автор наполягає? Не наполягає.

Поправка 349. Брензович не наполягає.

Поправка 350. Головка не наполягає.

Поправка 351. Романовський не наполягає.

Поправка 352. Не наполягає.

Поправка 353. Не наполягає (*Шум у залі*).

Наголошую, щоб ви розуміли: у мене є перелік поправок, авторів яких немає в залі під час розгляду, тому я не можу надати їм слова.

Поправка 354. Не наполягають.

Поправка 355. Не наполягають.

Поправка 356. Брензович наполягає. Будь ласка.

БРЕНЗОВИЧ В.І., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, партія «Блок Петра Порошенка»). Дякую, пане Голово. Наполягаю на голосуванні. Насправді поправку не враховано, адже «мова меншин» та «інша мова» – це дві різні юридичні категорії. Прошу частину другу статті 11 викласти в такій редакції: «У судовому процесі може застосовуватися і інша мова ніж державна, зокрема і регіональні мови або мови меншин, відповідно до умов, визначених процесуальними кодексами України та законом (законами) України, що регулює (регулюють) права національних меншин та корінних народів України».

Умови використання мов меншин у судочинстві повинні відповідати зобов'язанням України за статтею 9 Європейської хартії

регіональних мов або мов меншин і бути встановлені на рівні не нижчому, ніж вони були встановлені попередніми законодавчими актами. Відповідно до вимог статті 22 Конституції України: при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, пане Миколо.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Цю поправку враховано частково. По суті, в ній ідеться про те, як мовні питання врегульовані процесуальними кодексами і Законом «Про судоустрій і статус суддів». Тому комітет врахував поправку, доповнивши частиною другою зі згадкою про Закон «Про судоустрій і статус суддів».

У частині посилання на закони, що регулюють права корінних народів та нацменшин комітет відхилив поправку, оскільки процесуальні питання можуть регулюватися лише процесуальними кодексами, а питання мов меншин цей законопроект взагалі не може регулювати, оскільки це законопроект про державну мову.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ставлю на голосування поправку 356. Автор вимагає, щоб вона була врахована повністю, тому що вона врахована частково. Хто підтримує, прошу голосувати.

«За» – 8.

Рішення не прийнято (*Шум у залі*).

Я називаю кожну поправку.

Поправка 357 Писаренка. Увімкніть мікрофон.

ПИСАРЕНКО В.В. Дякую. Це ті зауваження, про які ми вже говорили. Мені здається, що ми могли б робити посилання на міжнародне законодавство, це дещо змінило б градус напруги. У будь-якому разі ми будемо зважати на права, передбачені законами України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», «Про національні меншини в Україні», «Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин» та іншими законодавчими актами.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, пане Миколо.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Із причин, що стосувалися і попередньої поправки, вона врахована редакційно. По суті, йдеться про те, як питання мов врегульовано процесуальними кодексами і Законом «Про судоустрій і статус суддів». Комітет врахував, доповнивши частину другу згадкою про Закон «Про судоустрій і статус суддів». Дописувати норми процесуальних кодексів у законопроекті про державну мову, з нашої точки зору, було б невірно, тому ми врахували поправку редакційно.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ставлю на голосування поправку 357, яку комітет врахував редакційно. Автор наполягає, щоб поправку було враховано повністю. Хто підтримує, прошу голосувати.

«За» – 15.

Рішення не прийнято.

Поправка 358. Не наполягає.

Поправка 359. Не наполягає.

Поправка 360. Не наполягає.

Поправка 361. Не наполягає.

Поправка 362. Не наполягає.

Поправка 363. Не наполягає.

Поправка 364. Береза не наполягає.

Поправка 365. Не наполягає.

Поправка 366. Писаренко наполягає. Будь ласка.

ПИСАРЕНКО В.В. Дякую. Ідеться про мову професійної правничої допомоги. Законопроектом передбачено, що це державна мова. Ми пропонуємо, щоб адвокати та особи, які братимуть участь у цьому процесі, мали можливість застосовувати й іншу мову, про що буде визначено в договорі про надання правничої допомоги. Якщо ми говоримо лише про українську мову, то знову повертаємося до того, про що я сказав під час обговорення нашої попередньої поправки, це буде неробоча норма. Давайте виходити з того, що адвокат може самостійно визначати зі своїм клієнтом, якою мовою вони спілкуватимуться, адже клієнт не завжди спілкується українською мовою.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Шановний колего Писаренко, оскільки ми врахували попередню поправку 364 народного депутата Борислава Берези, у якій запропоновано частину четверту статті 11 законопроекту виключити, то ми не могли врахувати цю вашу поправку, бо фактично ми досягли того самого, врахувавши поправку Берези.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ставлю на голосування поправку 366. Комітет її відхилив, наголосивши, що вона врахована у поправці 364. Хто підтримує дану поправку, прошу голосувати.

«За» – 11.

Рішення не прийнято.

Поправка 367. Не наполягає.

Поправка 368. Не наполягає.

Поправка 369. Лубінець. Увімкніть мікрофон, будь ласка.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В., секретар Комітету Верховної Ради України з питань Регламенту та організації роботи Верховної Ради України (одномандатний виборчий округ № 60, Донецька область, партія «Блок Петра Порошенка»). Доброго дня, шановні громадяни України, шановні народні депутати! Насамперед хочу подякувати за те, що мою поправку 369 було враховано.

Хочу скористатися хвилиною, щоб прочитати вірш української письменниці Лесі Українки, і звернутися до всіх народних депутатів: найголовніша зброя народних депутатів – це слово.

«Слово, чому ти не твердая криця,
Що серед бою так ясно іскриться?
Чом ти не гострий, безжалісний меч,
Той, що здійма вражі голови з плеч? (...)

Тільки ж ти кров з мого серця проллєш,
Вражого ж серця клинком не проб'єш...

Вигострю, виточу зброю іскристу,
Скільки достане снаги мені й хисту,
Потім її почеплю при стіні
Іншим на втіху, на смуток мені.

Слово, моя ти єдина зброє,
Ми не повинні загинуть обоє!
Може, в руках невідомих братів
Станеш ти кращим мечем на катів.

Брязне клинок об залізо кайданів...» (*Шум у залі*).

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дайте можливість завершити, 30 секунд.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую. Нехай і українські вірші лунають у цьому залі.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Сподіваюся, ви не наполягаєте на голосуванні?

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Поправку враховано.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Поправка 370. Не наполягає.

Поправка 371. Не наполягає.

Поправка 372. Не наполягає.

Поправка 373. Не наполягає.

Поправка 374. Барна.

БАРНА О.С. Я хочу сказати, що дана поправка, до речі, внесена колегами від «Свободи», дуже доречна. Ведення документообігу у Збройних Силах України державною мовою потрібно, за словами деяких військових, для ідентифікації одне одного саме за українською мовою. Поправку враховано редакційно. Ми підтримуємо її в редакції комітету.

Хочу завершити свій виступ словами великого українця Леся Танюка: «Знищити нашу мову неможливо: це те саме, що

запломбувати Ніагару». Державна мова у Збройних Силах України – це пріоритет для нашої безпеки.

Дякую.

Веде засідання Перший заступник Голови Верховної Ради України **ГЕРАЩЕНКО І.В.**

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Ви не наполягаєте на підтвердженні цієї поправки? Не наполягаєте. Ви просто висловили підтримку щодо поправки, яка, нагадаю, врахована в редакції комітету.

Наступна поправка 375 народного депутата Мусія, вона також частково врахована. Автор наполягає на слові. Будь ласка.

МУСІЙ О.С. Шановні народні депутати! Шановний голово комітету! Дякую за часткове врахування моєї поправки. Звісно, більшість із неї враховано, але є дуже важливий момент, яким користуються сепаратистські сили, що засіли в українському парламенті та постійно розповідають під час ефірів про «рускоговорящих» солдат, які рятують Україну тощо.

Про що йдеться? Про позастатутне спілкування державною мовою. Я вважаю, що саме посилення цієї норми і введення позастатутного спілкування (тоді поправку було б повністю враховано) посилило б позиції українського війська в боротьбі зі споконвічним московським ворогом. Прошу прокоментувати, а можливо, врахувати повністю поправку щодо позастатутного спілкування.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Прошу коментар голови комітету.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую, шановний колего. Як ви цілком слушно зазначили, ваша пропозиція була частково врахована у попередній статті та в цій статті, а норма про позастатутне спілкування військовослужбовців не знайшла більшості голосів у комітеті, тому не була врахована. Поправку враховано частково.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Наполягаєте на голосуванні? Наполягаєте.

Прошу поставити цю поправку на голосування у повному обсязі в редакції автора. Нагадую, що комітет врахував її лише частково. Прошу визначатися.

«За» – 37.

Поправка залишається в редакції комітету.

Наступна поправка 376 Васюника. Будь ласка, пане Васюник.

ВАСЮНИК І.В. Дякую. Цією поправкою запропоновано, щоб навчання та виховні заходи у Збройних Силах України проводилися державною мовою. Оскільки комітет ширше врахував мою поправку, я хочу подякувати за чітке відстоювання використання української мови у Збройних Силах України. Я не наполягаю на голосуванні.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, шановний пане Ігоре. Дякую комітету за ретельне доопрацювання законопроекту до другого читання.

Наступна поправка 383. Осуховський. Не наполягаєте? Дякую.

Поправка 385. Кишкар. Вашу поправку відхилено, ви не наполягаєте.

Поправка 386. Мусій. Вам слово. Прошу.

МУСІЙ О.С. Шановні народні депутати, прошу звернути увагу на цю поправку. Вона стосується, на превеликий жаль, саме звуження і упослідження української мови у спілкуванні поліції чи правоохоронних органів із громадянами. Ви чомусь в остаточній редакції пишете «з особою, яка не розуміє державної мови...». Завтра всі сепаратисти казатимуть правоохоронним органам: мы не понимаем вашего украинского языка.

Насправді в моїй поправці зазначено, що лише іноземці можуть не розуміти української мови, а громадяни України не можуть такою нормою користуватися. Тому прошу не робити послуги п'ятій колоні та залишити мою редакцію поправки, поставити її на голосування не для підтвердження, а щоб врахувати повністю. Прокоментуйте, будь ласка. Як таке можливо?

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Поправку 386 народного депутата Мусія відхилено комітетом. Слово голові комітету. Будь ласка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Шановний колего, якщо людина недержавною мовою кричатиме «*Help!*» або «Помогите!», то поліцейський повинен до нього підійти і допомогти, а не вимагати звернутися до нього державною мовою. Мета поліцейського – слідкувати за дотриманням правопорядку. Інша річ, якщо ви звертаєтесь до поліцейського українською мовою, він зобов'язаний вам відповісти, як і кожному іншому громадянину України, українською мовою.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Ви наполягаєте на голосуванні? *Help.* Голосуємо. Прошу визначатися щодо поправки 386 народного депутата Мусія.

«За» – 9.

Поправку відхилено.

Поправка 387 народного депутата Гуляєва. Не наполягає.

Поправка 388 Васюника. Не наполягає.

Поправка 389 Помазанова. Увімкніть, будь ласка, мікрофон шановного колеги Помазанова.

ПОМАЗАНОВ А.В., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя (загальнодержавний багатомандатний виборчий округ, політична партія «Народний фронт»). Фракція «Народний фронт». На мою думку, трохи невірно визначено поняття «особа, яка не розуміє державної мови». Я пропоную зазначити, що це не особа, оскільки особою може бути і громадянин України, а саме іноземець чи особа без громадянства, яка не розуміє української мови. Ми всі розуміємо, що таке формулювання може бути використано не лише на вулиці під час надання допомоги, а й у кримінальних провадженнях, судах тощо.

Я хочу, щоб було чітко сформульовано, що це саме іноземець та особа без громадянства, щоб у подальшому уникнути маніпуляцій, наприклад, у судах або під час допиту в слідчого, коли громадянин України може сказати, що не розуміє української мови, проситиме надати перекладача, чим фактично затягуватиме процес слідчих дій

і допит у суді. Прошу комітет відреагувати на це і позбавити надважливий законопроект таких маніпуляцій.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Шановні колеги, мені щойно здалося, що до залу заходила стороння особа. Заходила якась пані, яка не є представником секретаріату Верховної Ради України. Вона підходила до пана Шурми. Прошу розібратися, що за стороння особа заходила до сесійного залу. Надайте мені, будь ласка, про це інформацію. Якщо я помилилася (*Шум у залі*), якщо це співробітниця секретаріату, мене про це поінформують. Я слідкуватиму за тим, щоб сторонні особи по залу не ходили. Правильно? Правильно.

Коментар голови комітету щодо цієї поправки. Будь ласка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Шановний колего, ці норми стосуються лише правоохоронців. Очевидно, що в судочинстві може використовуватися лише державна мова. Ніхто з вами не сперечається, але ця норма стосується поведінки правоохоронця на вулиці. Якщо правоохоронець бачить злочин, він не повинен вимагати говорити тією чи іншою мовою, а мусить зробити так, щоб зупинити злочин. Норма лише цього стосується.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Мене поінформували, що заходила співробітниця секретаріату щодо забезпечення роботи Верховної Ради України. Дякую секретаріату за інформацію.

Прошу визначатися щодо поправки 389 народного депутата Помазанова. Прошу голосувати і визначатися.

«За» – 25.

Поправку не прийнято.

Наступна поправка 391. Народний депутат Лесюк. Будь ласка.

ЛЕСЮК Я.В. Я не наполягаю, лише хочу, щоб пан Микола чіткіше пояснив.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую, пане Ярославе. Можливість користуватися послугами перекладача передбачена іншою частиною законопроекту.

Дякую.

Веде засідання заступник Голови Верховної Ради України
СИРОЇД О.І.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Поправка 392. Не наполягає народний депутат.

Поправка 393. Не наполягає.

Поправка 394. Народний депутат Німченко наполягає.

НІМЧЕНКО В.І. Шановні колеги, нас уже залишилося 72 особи. Вважаю, що треба ще раз акцентувати увагу на тому, що ми займаємося не нормотворчістю (подивіться у зал), а просто реалізуємо чийось ідеологічну спрямованість. Я прошу дослухатися до нашої пропозиції та поставити її на голосування.

ГОЛОВУЮЧА. Прошу комітет прокоментувати. Немає коментарів. Прошу голосувати. Ви наполягаєте на голосуванні? Прошу голосувати.

«За» – 12.

Рішення не прийнято.

Наступна поправка 395. Не наполягають народні депутати.

Наступна поправка 396. Народний депутат Німченко. Прошу увімкнути мікрофон.

НІМЧЕНКО В.І. Ми пропонуємо виписати назву статті в такій редакції: «Застосування мов під час перетину державного кордону».

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Ви наполягаєте на голосуванні? Прошу проголосувати. Голова комітету сказав, що коментарів не було.

«За» – 9.

Рішення не прийнято.

Наступна поправка 399. Народний депутат Німченко.

НІМЧЕНКО В.І. Шановні колеги, в зазначеній нормі порушено питання забезпечення вільного свідомого волевиявлення громадян, які мають розуміти тексти виборчих документів. У даному разі треба виходити з того, що всі виборці іншої національності, які проживають компактно, мають свою материнську мову. Вони повинні розуміти всі виборчі документи, а не лише прізвища, щоб прочитати хоча б виборчу програму кандидатів. Прошу поставити поправку на голосування.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Чи буде коментар комітету?

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Ідеться про мову виборів. Очевидно, що законопроектом встановлюється, що вибори в Україні проводяться державною мовою, а колега пропонує проводити вибори багатьма мовами – у цьому різниця. Тому комітет відхилив цю поправку.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Прошу голосувати.

«За» – 13.

Рішення не прийнято.

Наступна поправка 400. Народний депутат Німченко. Прошу.

НІМЧЕНКО В.І. Прошу доповідача не перекручувати. Німченко не каже, що все має бути мовою, якою розмовляють на цій території. Німченко каже, що треба дублювати, щоб доносити інформацію, яка повинна бути зрозумілою для сприйняття з метою реалізації норм та виконання обов'язків. Ідеться про документи, агітацію тощо.

Ви стверджуєте, що Німченко хоче не допустити української мови як державної на виборах. Це ви перебільшуєте. Я хочу повернути вас у рамки законодавчих процедур без політичних заяв. Це я можу десь від чогось відійти, але ви – у жодному разі. Я хочу, щоб ви відповіли.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Прошу комітет прокоментувати.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Ще раз наголошую: коментуючи попередню статтю, я сказав, що ми вважаємо, що вибори мають проводитися українською мовою. Стаття називається «Застосування державної мови у процесі виборів і референдумів». Я сказав також, що колега

Німченко вважає, що вибори мають проводитися багатьма мовами. Така суть його поправки. Він запропонував назву статті 15: «Застосування мов у процесі виборів і референдумів». Отже, я слово в слово виклав поправку колеги Німченка, нічого не перекручуючи.

Наступну поправку, що стосується того самого питання, прошу відхилити. Комітет її не врахував.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Прошу голосувати.

«За» – 11.

Рішення не прийнято.

Народний депутат Осуховський просить повернутися до його поправки 395. Прошу.

ОСУХОВСЬКИЙ О.І., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції (одномандатний виборчий округ № 152, Рівненська область, політична партія «Всеукраїнське об'єднання «Свобода»). Всеукраїнське об'єднання «Свобода», місто Рівне. Ми вважаємо за доцільне виключити дискримінаційні повноваження посадової особи визначати мову під час прикордонного, митного та інших видів контролю, оскільки це може призвести до витіснення державної мови із застосування у прикордонних областях України. Прошу поставити поправку на голосування.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Прошу проголосувати. Прошу народних депутатів визначатися.

«За» – 18.

Рішення не прийнято.

Наступна поправка 402. Народний депутат Німченко.

НІМЧЕНКО В.І. Шановні колеги, хочу лише нагадати вам, що йдеться про референдум, про реалізацію права народу, якщо це держава багатонаціональна, як передбачено статтею 11 Конституції. В Україні більше 100 національностей. Безперечно, у місцях компактного проживання національних меншин усі питання мають виноситися на референдум з роз'ясненнями, щоб люди їх розуміли. Це не стадо – це народ України, і нацменшини повинні мати абсолютно рівні

права на отримання інформації в повному обсязі зрозумілою материнською мовою.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Немає коментаря голови комітету. Прошу голосувати.

«За» – 13.

Рішення не прийнято.

Наступна поправка 411. Народний депутат Німченко (*Шум у залі*). Вас не було в залі (*Шум у залі*). Поправка 404?

Народний депутат Папієв. Прошу.

ПАПІЄВ М.М. Дякую. Шановна пані головуюча, у мене прохання до президії: коли головуючі на засіданні змінюються, передавайте документи народних депутатів України. Я особисто письмово звернувся до Голови Верховної Ради України, виклав усі поправки, на яких наполягаю, щоб мені було надано слово для обговорення і можливість поставити поправки на голосування для підтвердження.

Зважаючи на мою письмову заяву, прошу не порушувати конституційного права законодавчої ініціативи народного депутата України. У нас буде обов'язково конституційне подання щодо цього законопроекту. Зокрема, щодо порушення моїх прав як представника українського народу, який звернувся письмово і пропозиції якого не були поставлені на голосування. Це принципове, дуже серйозне порушення процедури прийняття законопроекту.

Прошу поставити поправку 404 на голосування для підтвердження.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Шановний народний депутате! Звертаю вашу увагу на те, що лист, про який ви згадуєте, справді, на столі у президії. Голова Верховної Ради відповідно до цього листа мав намір поставити поправки на голосування щодо підтвердження. На жаль, на той момент вас не було в залі (*Оплески*) і це призвело до того, що ваші пропозиції щодо поправок не можуть бути розглянуті, тому що ми не можемо повернутися до їх розгляду без рішення народних депутатів, без 226 голосів (*Оплески*). Якщо я повернуся до розгляду цих поправок, це буде порушенням Регламенту (*Шум у залі*).

Я називала поправку, Осуховський був у залі, він просто не почув. Із поправкою Осуховського все гаразд. Шановні народні депутати, давайте працювати над документом з добрими намірами. Якщо ви ставите перед собою завдання знецінити парламентський процес, то це інша мета.

Рухаємося далі. Поправка 411. Народний депутат Німченко (*Шум у залі*).

Прошу проголосувати поправку 404 (*Шум у залі*). Ми повернулися до поправки 404, прошу проголосувати її в повному обсязі.

«За» – 31.

Рішення не прийнято.

Поправка 403. Народний депутат Німченко.

НІМЧЕНКО В.І. Я прошу уточнити. Шановні колеги, з тих самих підстав не будемо гаяти часу, щоб оперативніше розглянути законопроект. Прошу поставити на голосування.

ГОЛОВУЮЧА. Прошу проголосувати поправку 403.

«За» – 13.

Рішення не прийнято.

Наступна поправка 411 (*Шум у залі*). Поправку 407 враховано.

Поправка 411. Народний депутат Німченко. Будь ласка.

НІМЧЕНКО В.І. Прошу поставити на голосування поправку 407 щодо підтвердження. А тоді вже буде поправка 411.

ГОЛОВУЮЧА. Шановний народний депутате Німченко, ваша поправка 411. Прошу по суті.

НІМЧЕНКО В.І. Перепрошую, я сказав: поправка 407, чи я не маю права вимагати голосування щодо підтвердження? Що це таке, я не розумію, пані головуюча?

ГОЛОВУЮЧА. Що це таке, я вам можу пояснити, але прошу комітет прокоментувати.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую. Шановний колего, як чітко передбачено Регламентом, порядок голосування поправок визначається комітетом і відбувається послідовно. Після того, як головуюча оголосила поправку 411, ми маємо її розглянути. Якщо ви хочете повернутися до поправки 407, відповідно до Регламенту зал має за це проголосувати. Оскільки ви вчасно не заявили про це, ми перейшли до розгляду поправки 411, і ви маєте право на слово щодо поправки 411. Давайте діяти за Регламентом, дотримуватися закону, приходити до залу вчасно, не відволікатися і не зривати розгляду законопроекту.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Шановні народні депутати (*Шум у залі*)... Ви будете виступати щодо поправки 411?

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. Ні!

ГОЛОВУЮЧА. Ні? Тоді ми переходимо до наступної поправки 414 (*Шум у залі*). Немає депутата?

Поправка 417. Народний депутат Німченко (*Шум у залі*).

Вибачте, поправка 414. Народний депутат Брензович. Будь ласка.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Дякую. Зберіться з силами, а то скандал буде.

Поправкою пропонується статтю 15 доповнити частиною шостою такого змісту: «Застосування регіональних мов або мов меншин у процесі виборів і референдумів встановлюється законом (законами) України, що регулює (регулюють) права національних або мовних меншин та корінних народів України».

Вибори і референдуми – серед найважливіших з точки зору реалізації громадянських прав у публічній сфері суспільних відносин. Заборона використання у цій сфері мов меншин є фактично брутальним порушенням конституційних прав і міжнародно-правових зобов'язань України. Таке регулювання ставить у нерівне порівняно з україномовними становище тих громадян, які не володіють державною мовою або володіють нею недостатньо для забезпечення своєї ефективної участі в цих процесах, що є ознакою дискримінації.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Комітет буде коментувати?

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Шановний колего, цей законопроект не регулює питання регіональних мов. Окрім того, дана норма не регулює застосування мов у виборчому процесі (*Шум у залі*). Вибачте, це питання стосується національних меншин. Пане Папієв, не заважайте, будь ласка, бо питання національних меншин, зокрема угорської, є вкрай важливим. Дякую.

Як я вже сказав, цей законопроект не регулює питання регіональних мов. Окрім того, дана норма не регулює застосування мов у виборчому процесі. Натомість про можливість застосування мов саме в матеріалах агітації йдеться у новій частині п'ятій, затвердженій комітетом за наслідками розгляду поправки 415. Колего Брензович, зверніть на це увагу.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Прошу голосувати.

«За» – 14.

Рішення не прийнято.

Поправка 417. Народний депутат Німченко. Будь ласка.

НІМЧЕНКО В.І. Поправка 416! Ви що, знущаетесь?

ГОЛОВУЮЧА. Поправка 416 врахована редакційно (*Шум у залі*). Ви наполягаєте на врахуванні повністю?

Народний депутат Німченко. Прошу, поправка 416.

НІМЧЕНКО В.І. Шановні колеги, я хочу поінформувати вас щодо того, що хтось має якісь задуми. Як рівний серед рівних я вношу поправки, і бачите – вони враховуються. Комітет розуміє, що громадянам інших національностей треба доносити інформацію про вибори, якщо вони компактно проживають. Вони повинні розуміти, що відбувається. Комітет погодився, а через дві норми проігнорував.

Я вже не кажу про російську мову. Які підстави для російськомовних громадян України...

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Комітет коментуватиме чи голосуємо? Прошу проголосувати поправку 416 щодо врахування повністю.

«За» – 13.

Рішення не прийнято.

Поправка 417. Народний депутат Німченко.

НІМЧЕНКО В.І. Шановні колеги, це стосується міжнародних відносин. Я хочу нагадати історію, бо молодші, мабуть, не зовсім її знають і розуміють. У нас два роки пролежав Європейський договір англійською мовою, і коли ми його парафували, то навіть не переклали українською. Саме тому ми просимо підтримати нас і погодитися з тим, що міжнародні договори треба укладати й іноземними мовами. Виходити треба саме з цього постулату. Прошу поставити на голосування.

ГОЛОВУЮЧА. Прошу проголосувати.

«За» – 13.

Рішення не прийнято.

Поправка 418. Народний депутат Німченко.

НІМЧЕНКО В.І. Шановні колеги, оскільки ми – багатонаціональна держава, я ще раз звертаю увагу на те, що не можна за рахунок іншої мови дискримінувати національні меншини. Вони – рівні серед рівних. Коли йдеться про міжнародні договори, як ми не можемо використовувати мову меншин, які компактно проживають? Далеко не ходитиму: наприклад, русини. У Румунії їх 50 тисяч і там їхні права враховують. А чому ми не враховуємо, коли йдеться про міжнародні відносини?

Спасибі.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Прошу комітет прокоментувати.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Шановний колего, вашу поправку відхилено, оскільки дана стаття регулює лише міжнародні договори, а підприємства й установи, про які ви згадуєте, укладають не міжнародні договори, а зовнішньоекономічні контракти, а на такі правочини дія Закону «Про міжнародні договори України» не поширюється.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Наступна поправка 422 (*Шум у залі*).

Поправка 418. Прошу голосувати.

«За» – 7.

Поправка 419. Народний депутат Папієв.

ПАПІЄВ М.М. Дякую. Шановні народні депутати України! Шановна головуюча! Я хочу, щоб це було зафіксовано у стенограмі. Я особисто подав письмове звернення до президії, щоб мені було надано слово для обговорення і в подальшому поставлено на голосування ті поправки, які були враховані комітетом повністю, частково або редакційно.

Мені надали слово щодо поправки 404. Після цього були порушені мої права як народного депутата України: головуюча не надала мені слова щодо поправок 405, 406. У моєму листі зазначено ці поправки. Я вважаю, що це кричуще порушення Регламенту, процедури розгляду законопроекту. Тим, хто читає іноді закони і Регламент, нагадаю вимогу частини першої статті 119: у другому читанні законопроекти розглядаються постатейно. Звертаюся до головуючої: прочитайте цю частину і ведіть відповідно до Регламенту засідання. Прошу поставити поправку...

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Шановні народні депутати! Шановні громадяни, які слідкують за веденням засідання! Ще раз наголошую, що лист народного депутата Папієва надійшов до президії, всі поправки, згадані в ньому, мали бути обговорені, однак його не було на місці для того, щоб їх розглянути. З огляду на це, для повернення до розгляду цих поправок потрібне голосування народних депутатів 226 голосами. Це перше.

Друге. Законодавчий процес має добросовісні наміри – ухвалення рішень в інтересах України і українців. Ми маємо працювати на прийняття рішення в інтересах держави, а не супроти інтересів держави. Я звертаюся до тих, хто намагається цей процес руйнувати.

Прошу проголосувати і підтримати поправку 419 повністю.

«За» – 22.

Рішення не прийнято.

Поправка 420. Народний депутат Писаренко. Будь ласка.

ПИСАРЕНКО В.В. Дякую. Я прошу поставитися до цього не політично, а реалістично. Я проситиму поставити на голосування для підтвердження поправки 420, 421, 423. Ідеться про те, що мовою трудових відносин є державна мова. Цитую: «Ніхто не може бути змушений використовувати під час перебування на роботі та виконання обов'язків за трудовим договором іншу мову, ніж українська, крім випадків...».

Пояснюю: людина може бути змушена використовувати під час перебування на роботі та виконання обов'язків за трудовим договором українську мову. За трудовим договором вас можуть змусити говорити лише українською під час виконання трудових обов'язків і перебування на роботі. Якщо ви вийшли в коридор випити кави і, не дай Боже, заговорили іншою мовою, роботодавець, який підписав з вами трудовий договір, може його розірвати. Навіщо пропонувати такі механізми, які ставлять хрест на всьому законопроекті?

ГОЛОВУЮЧА. Коментар голови комітету. Прошу.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Колего, приватні відносини – не трудові, даним законопроектом вони не регулюються. Що регулюється даним законопроектом? Відкрийте, будь ласка, статтю і прочитайте. У ній вписано: «Ніхто не може бути змушений використовувати під час перебування на роботі та виконання обов'язків за трудовим договором іншу мову, ніж українська...». Якщо людина хоче говорити українською мовою, ніхто не має права змушувати її говорити іншою мовою, бо це її право говорити українською (*Оплески*). Це прямо вписано в законопроекті.

Для того, щоб не було спроб примушувати людину забувати рідну мову, що називається колонізацією, русифікацією, і було вписано цю статтю, яка є абсолютно демократичною, захищає українців. Досить уже примушувати українців говорити тією чи іншою мовою! Хай людина вибирає мову відповідно до законодавства.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Ви наполягаєте на голосуванні, щоб врахувати поправку повністю? Прошу голосувати.

«За» – 16.

Рішення не прийнято.

Поправка 421. Народний депутат Писаренко.

ПИСАРЕНКО В.В. Ми ведемо дискусію саме про трудові відносини. Давайте ще раз прочитаємо разом, тому що ви кажете, що йдеться про те, щоб не примушувати, але тут, справді, виписано, що ніхто не може бути змушений розмовляти іншою мовою, ніж українська. Фактично це означає, що кожен може бути змушений розмовляти українською, це буде закладено в трудовому договорі. Почитайте, це ж ваше формулювання в остаточній редакції (*Шум у залі*).

Я кажу про інше. Якщо ви говорите про використання української мови під час виконання трудових обов'язків – це одне, але що означає «під час перебування на роботі»? Людина пішла випити кави. Це перебування на роботі? Перебування на роботі. Навіщо ми запроваджуємо обмеження, що не стосуються трудових відносин? Якщо вам потрібно, щоб працівник виконав роботу і написав якусь аналітичну довідку, це одне, а якщо ви хочете, щоб він навіть каву пив і думав, що лише українською повинен розмовляти, то будуть проблеми.

Дякую.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Ми вже проголосували цю статтю. У ній йдеться про те, що ніхто не може змусити мене говорити на роботі іншою мовою, ніж українською, якщо я хочу говорити українською мовою. Моя розмова українською не може бути підставою для репресій. Давайте не репресувати україномовне населення. Давайте нарешті захистимо українців. Ми цю поправку вже проголосували. Шановна пані головуюча, рухаймося далі.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую (*Шум у залі*). Прошу голосувати і врахувати поправку повністю. Зараз я оголошу перерву (*Шум у залі*).

«За» – 14.

Рішення не прийнято.

Шановні народні депутати! Шановні українці! Я ще раз наголошую: у мене на столі лежить заява про оголошення перерви від однієї депутатської фракції та однієї депутатської групи. Ви розумієте, що робите це з метою затягування процесу. Я хочу, щоб люди знали, що ви використовуєте своє право оголосити перерву саме з метою

затягування процесу, щоб не розглядати проект Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Оскільки надійшла заява... *(Шум у залі)*.

Поправка 422. Народний депутат Німченко коментуватиме? Коментуйте.

НІМЧЕНКО В.І. Перепрошую, сказали ж: перерва. Лежить заява, чи вона не обов'язкова до виконання?

ГОЛОВУЮЧА. Я ще не оголосила перерви. Ви будете доповідати поправку 422 чи ні?

НІМЧЕНКО В.І. Я виступлю після перерви, яку ви повинні оголосити на вимогу фракції та групи. Так не повинно бути, прошу вас не зловживати.

ГОЛОВУЮЧА. У нас до завершення розгляду розділу залишилося дві поправки. Я прийняла рішення, що ми розглянемо ці дві поправки, а потім буде оголошено перерву. Ви будете доповідати поправку чи ні? Ні? Дякую.

Поправка 423. Народний депутат Писаренко. Прошу.

ПИСАРЕНКО В.В. Я думаю, що треба завершити розгляд поправки 422, а потім оголошувати перерву. Поправка 423 – про те саме. Прошу голову комітету подивитися уважно. Я хочу, щоб ми працювали на результат. Якщо ми будемо керуватися тим, що хтось усе розуміє, а комусь не надавати слова, це буде неправильно. Давайте прислухатися до голосу розуму.

У залі сидять депутати, які думають, що будуть вічно народними депутатами. Не будете ви вічно народними депутатами. Підете працювати кудись, із вами укладуть трудову угоду, а потім почнуться проблеми. Чому ж ви сьогодні робите так, щоб закон не працював або працював проти вас чи інших людей? Давайте уважно читати. Ніхто не проти того, щоб українська мова була державною і використовувалася вільно. Ми всі за це, але не треба робити того, що одним подобатиметься, а іншим не подобатиметься.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Прошу, пане голово комітету.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую. Завжди одні закони одним подобаються, іншим – ні. Людям, які не люблять Україну, закони про українську мову не подобаються, а тим, хто її любить – подобаються. Це природний процес. Ми захищаємо Україну й українців, і будемо захищати (*Оплески*).

Рухаємося далі.

ГОЛОВУЮЧА. Шановні народні депутати, як я вже сказала, до президії надійшла заява від фракції «Опозиційний блок» та групи «Партія «Відродження» про оголошення перерви.

Поправка 423. Прошу проголосувати і підтримати повністю.

«За» – 23.

Рішення не прийнято.

Відповідно до Регламенту я оголошую перерву на півгодини, після якої буде наша регламентна перерва з 14 до 16 години.

Ранкове засідання Верховної Ради України оголошується закритим. Зустрінемося о 16 годині.